

YIL: 3 CİLT: 3 SAYI: 18 EYLÜL– EKİM 2020

Av. Sencer Karacahoğlu

Prof. Dr. Ömer Demircan

Doç.Dr. Okan Baba

Prof.Dr. Süreyya Ülker

Nuray Gök Aksamaz

Prof. Dr. Yıldız Tümerdem

Tunca Tünay

Hasan Akarsu

Yılmaz Çongar

Turgut Acar

Türkay Korkmaz

Hikmet Kurter

İÇİMİZDEN AYRILANLAR

AHMET MİSKİOĞLU : 09.11.1924-25.08.2015

TURAN TAN : 10.03.1936-28.08.2018

YTDD

İÇİNDEKİLER

YENİDEN TÜRK DİLİ DERGİSİ Yıl:3 Sayı: 18 EYLÜL—EKİM 2020

<i>Sencer Karacalıoğlu</i>	<i>Ulus Devlet (IV)</i>	<i>01- 02</i>
<i>Prof. Dr. Ömer Demircan</i>	<i>Harf Devrimi</i>	<i>03-07</i>
<i>Doç.Dr.Okan Baba</i>	<i>Dil Devrimi</i>	<i>08-10</i>
<i>Prof Dr.Süreyya Ülker</i>	<i>Dolap</i>	<i>11-14</i>
<i>Nuray Gök Aksamaz</i>	<i>Sanatsal Etkileşim</i>	<i>15-20</i>
<i>Tunca Tünay</i>	<i>Kötümserlik Hiçbir şey Üretemez</i>	<i>21</i>
<i>Yılmaz Çongar</i>	<i>Namık Kemal</i>	<i>22-31</i>
<i>Prof.Dr.Yıldız Tümerdem</i>	<i>Ah İstanbul</i>	<i>32-34</i>
<i>Türkay Korkmaz</i>	<i>Dil Düşünce Bağlantısı</i>	<i>35-41</i>
<i>Hasan Akarsu</i>	<i>Ayrılık Çeşmesi Sokağı</i>	<i>42-43</i>
<i>Turgut Acar</i>	<i>Sigaraya Koşulan Atlar</i>	<i>44-48</i>
<i>Hikmet Kurter</i>	<i>Çürük Elmalar</i>	<i>49-53</i>

ŞURADAN BURADAN

SENCER KARACALIOĞLU

ULUS DEVLET(IV)

ULUS DEVLET KURULUŞUNA GİDEN SÜREÇTEN NOTLAR:

Değerli hocam Prof. Tarık Zafer Tunaya, Kurtuluş savaşına giden süreçte işgal güçlerinin dışında iki ayrı bölüme ayırır. Bir yanda devrimciler/Anadolucular ki bunun önderi Mustafa Kemal Atatürktür. Öte yanda muhafazakarlar/İstanbulcular,bunların başında da ipleri emperyalist güçlerin elinde olan Sultan ve Heyeti vükelası.

Prof. Tunaya'ya göre: Anadolucuları İstanbulculardan ayıran siyasal ilkeler, Atatürk'le Vahidettin arasındaki farkları da belirler. Muhafazakar ilkeleri şöyle sıralanabilir:

“1- Cezaya rıza prensibi : İstanbul Hükumeti,özellikle Mütareke başlangıcında büyük bir intikam hırsı ile yeniden faaliyete geçen Hürriyet ve İtilaf erkanına dayanarak, mağlup devleti suçlu saymaktadır,nasıl olsa cezalandırılacağına emindir. Osmanlı Devleti bu cezayı hak etmiştir. Ne var ki,idam cezası yerine, müebbet hapsi bekleyen bir mahkumun ruh hali içindedir.İstanbul Hükumeti Cezaya boyun eğme prensibi,pasif bir savunma sistemini davet edecektir. İşgal bölgelerinden çığ gibi gelen yağma ve zulüm şikayetlerini bildiren telgraflara Dahiliye Vekili Ali Kemal şu cevabı verir: ‘İşgali sabır ve sükunla karşılayınız. Sulh konferansında hakkımızı alacağız’ Sulh Konferansı Sevres hükümleri üzerine kuruluydu.

2 Mütareke uygulamalarına boyun eğme: Osmanlı Hükumeti,kendini suçlu saymaktadır. Barış masasında suçlu olup olmadığını esaslı bir tartışmaya tabi tutmamıştır. Verilecek cezanın pazarlığını yapmaktadır. Mondros Mütarekesinin devlet vücudunu parçalamasını tevekkülle karşılamaktadır. Mütareke uygulamaları karşısında, İstanbul Hükumeti, her çeşit ayırıcı taşkınlıklara girişebilen Rumlar’la, Araplar’la,Ermeni’lerle, Çerkeslerle müttefiktir. Ama Anadolu’ya,Anadolu’culara düşmandır.

3 Müdafai Hukuk ve İttihatçı düşmanlığı: İstanbul Hükumeti, kendisini tek meşru hükümet saymaktadır. Ne var ki,Dahiliye Vekili bir kaymakamı bile atayacak kuvvete sahip değildir. Neden Müdafai Hukuk’u beğenmez? Çünkü Anadolucular, hortlayan bir İttihatçılık sayılmıştır. Anadolu’da beliren kuvvetler ,Barış masasında kendisini gölgelemekte ve zor durumlara sokmaktadır.

4 Yeni bir devlet kurulmaması prensibi : İstanbul Hükümeti ne olursa olsun, her ne pahasına olursa olsun, ülke ve nüfus ne kadar küçülürse küçülsün, Hilafet ve Saltanatın devamını istemektedir.

5 Milliyetçilik prensibini öngörmemek : Türklerin millet olarak, bir kurtuluş hareketine geçmesi, Halifeyi ve çevresini pek ilgilendirmemektedir. Ve bu hareket birkaç kişinin tahriki gibi görülmektedir. Bir çeşit eşkiyalık sayılmaktadır. Elebaşları (Mustafa Kemal) Şeyhülislam Fetvasıyla (Dürri Zade) idama mahkum edilmiştir.

Muhafazakar telakki budur. Barış sistemini emperyalist temeller üzerine, kendi menfaatleri kendi menfaatleri kaidesine oturtmak isteyen galip devletler bu görüşten yanadırlar. Anadolu'nun Kuvayı Milliyesi karşısına, İstanbul'un çıkardığı Kuvayı İnzibatiyeyi var güçleriyle destekliyeceklerdir."

MÜDAFAAİ HUKUKÇULAR/ANADOLUCULAR: Türklerin önce suçlu olduklarını kabul etmezler. Türklerin Tek merkezli Ulus Devletini kurma hakkına sahip olduklarını kabul ederler. Bunu engellemeye kalkacak her türlü güçle savaşım vererek, gerekiyorsa savaşıacaklardır. Bu bir meşru müdafaa hakkının kullanılmasıdır.

MUSTAFA KEMAL ATATÜRK'ÜN ANLATIMIYLA "MÜDAFAAİ HUKUK"LA, "KUVAYİ MİLLİYE"

Mustafa Kemal'e göre : "aralarındaki fark, Millet'in (Ulusun) birliğini vücade getiren ve İstanbul'un içinde bulunduğu şartlara rağmen bu birliği, içerde ve dışarıda göstermek amacı için yapılan teşkilat ise yalnız Kuvayı Milliye efradından ibaret değildi. Bilakis bütünü memlekete ve memleketin en ücra köşelerinde bile vücade gelmiş doğrudan doğruya " kanuni/yasal bir teşkilattır ki ona 'müdafaa Hukuk' diyoruz. Onda silah mevzu bahis değildir."

Müdafaa Hukuk süreç içinde Kuvayı Milliye'yi de içine almış ardından düzenli orduyu kurarak. emperyalist güçlerin ülkeden atılarak ulus devletin kurulmasını sağlamıştır. Bunu yaparken: "Misakı Milli gereğince bu devletin ülkesini (sınırlarını) ve nüfusunu (halkını) saptamışlardır. Ulus Devlet bağımsız olacaktır. Ulusal iradenin eseri olarak, ulusal egemenlik ilkesine dayanacaktır. Ulusal iradenin eseri olarak, ulusal egemenlik ilkesine dayanacaktır, yani demokratik olacaktır.

Bu devlet tek egemenliklidir, yani kendisi bir federasyon olmadığı gibi, federe bir devlet de olmayacaktır. Bu devlet Osmanlı İmparatorluğundan ayrı bir devlet olacaktır; aynı zamanda ne komünist, ne saltanatçı-hilafetçi (ümmeç) olacaktır. Bu devlet bağımsızdır. Bunun gereği olarak, himayeciliği, mandalığı, sömürgeliği reddeder.

Bu nedenle CHP'ne azmini, ne gücünü, ne vicdanını, ne özgürlüğünü başka kaynaklardan almaz. İradesini de, azmini de, gücünü de Atatürk'ten ve örgütünden alır...

‘Gazi Mustafa Kemal Atatürk’ün ‘Harf Devrimi’

Prof Dr. Ömer Demircan

HARF DEVRİMİ (1 Kasım 1928-)

29 Ekim 1923’te Türkiye Cumhuriyeti ilân edildikten sonra en önemli sorun, canla başla savaşıp Kurtuluş Savaşını kazanan Türk halkını kısa sürede kolayca öğrenebileceği bir abece’ye kavuşturmak, ona bireysel, ekinel, düşünsel özgürlüğünü sağlayacak yazı-diliyle çağdaş eğitim-öğrenim yolunu açacak ussal **okuma, yazmadil-becerilerini** armağan etmektir. “**Harf Devrimi**”o uğurdaen önemli uygulama olmuştur.

İlk önce *Türkçeye tarihinde ilk kez “bir-sesbirime-bir-harf” ilkesine dayalı bir abece yapılıp 1 Kasım 1928’de yasaya bağlanır.* “Yeni Türk Harfleri”, 1 Ocak 1929’dan başlayarak tek yazılı-iletişim aracı olarak kullanıma girer. Profesörlerin bile bir türlü doğru okuyup yazamadığı Arap harfleri ile üç ayrı yazım kurallarına bağlanmış olan Osmanlıcabasılmış kitaplarla eğitim-öğretim yasaklanır. **Böylece,sesbirimsel olarak sözlü-Türkçenin sesbirimleri ile yazılı-Türkçenin harfleri birebir eşlenerek biçimlenen “en ussal, en tutarlı abece”yi tarihte ilk kez Gazi Mustafa Kemal Atatürk Türk halkına armağan eder.**

“Yeni Türk Harfleri”yalnızca bir abece olmakla kalmaz; sözlü-dilde “duyduğunu-anlama”, “konuşma” becerilerine ek olarak: yazı-diline bağlı iki: “okuduğunu-anlama” ve “yazma” becerilerinin de edinilmesidir. O uygulama ayrıca Türkiye Cumhuriyeti yurttaşlarının ortak bir Türkçe söyleyişte **ölçünlü Türkçe**anlatımda birleşmelerini sağlar.

“**Harf Devrimi**” adı verilen o uygulama, ‘**İnsan**’iönceleyip,**Türkiye Cumhuriyeti**yurttaşlarının % 99’unu çağdaş ‘**aydınlanma**’ sürecine ilk kez sokan en çağdaş, en gerçek “**Dil Devrimi**”dir. Türkçenin oluşum sürecinde sözlü-dilde biçimlenen sesbirimler yazma-birimleri olan harflerle ussal olarak eşlenerek: **en-tutarlı, en-kısa sürede, en-kolay öğrenilebilir bir ABC yapılıp herkese yazı-dili ile eğitim-öğretim ve en varsıl yazılı iletişim, düşünsel üretim olanağı sağlar. Çünkü yazı, sözel bilgiyi saklayıp kitap-OKUMA etkinliğiyle gerek sözlü gerekse yazılı dilsel, bilişsel yeteneklerin gelişmesine en verimli katkı sağlayan tek araçtır.**

İlk ABC, İÖ 3000-1250arasındaSümerlerce bulunmasına karşın, Türkçeyeilk abece en az3200 yıl sonra düzenlenir. Yalnızca sözlü: “konuşma, dinlediğinin-anlama” becerileriyle tutulan halk, **1 Kasım 1928**’den başlayarak çağdaş eğitimle **okuma-anlama yazılı-anlatım**” ile kısa sürede, ancak 1950 sonrası yönetimlerin desteklediği ölçüde aydınlanma olanağına kavuşur.

Böylece, Selçuklu ile Osmanlı’nın **dokuzyüzyıl** süreyle engellediği Türkçe öğrenim, Türkçe yazı-diliyle eğitim-öğretim, insanca yaşam Mustafa Kemal

ATATÜRK'ün yaptığı devrimlerle başlar. *Altıyüzyıldan* uzun süren Osmanlı yönetimi sonunda (1918) okur-yazar oranı %2-3, 1927'de %10.7 olur. Yeni abece ile okuma yazma öğrenen yurttaş oranı **1945'te %29.2**, 1950'de %33.1, 1960'ta %41.8'e ulaşır. **İlk onbeş yılda (1929-1945) nüfusun neredeyse %30'u okuma-yazma öğrenir.** Bugün artık yurttaşların tümü için okuma-yazma öğrenme bir sorun olmaktan çıkmıştır.

Yazı-dili ve görsel-işitsel iletişim.

Abecenin bulunuşu ile insana, zaman ve yer bağımlı sözlü-dilde “*duyduğunu-anlama, konuşma*” becerilerine ek olarak, zaman ve yerden bağımsız “*okuduğunu anlama ve yazılı-anlatım*” olarak iki dil-becerisi daha armağan edilmiştir. Böylece, gerek iletişimde, gerekse düşünsel olarak üretilen, yazılan sözlü içeriğin tümüyle belleğe alınıp saklanma gereği ortadan kalkmış, sözlü yinelemede oluşacak kayıpların değişikliklerin de önüne geçilmiş olur.

Yazı-dilinde üretilip yazılan metin bellekten bağımsızdır; her zaman her yerde bulunabilir; başvuru için saklanarak gerektiğinde okunabilir. Toplum-içi ilişkiler, bireylerarası yükümlülükler yazılı olarak düzenlenir, geçerli, güvenli kılınır. Okuma etkinliği bir yandan ussal, bilişsel işlemlemeye, öte yandan dilsel becerilerin gelişmesine en verimli, en yoğun katkı sağlanır,düşünsel, ekin sel düzeyin yükselmesinde birey özgürleşir. Yazı dili, okulda verilen çağdaş eğitim-öğretimin, bilgi alışverişinin en önemli en etkili aracıdır. Gazi Mustafa KemalAtatürk: sesbilimsel olarak sözlü-Türkçenin sesbirimleri ile yazılı-Türkçenin harfleri1 Kasım 1928 tarihli “Yeni Türk Harfleri” yasası ile birebir eşlenerek Türk halkına “en ussal, en tutarlı abece”yi armağan eder. Harf Devrimi, Türkiye Cumhuriyeti yurttaşlarına, Türkçe eğitim görenlere tarihte verilen en insanca armağandır.

i. ABC ile yazımla bilgi, bellek, zaman ve mekândan bağımsızlaşır.

ii. İnsanın, sözlü dilde **dinleme** (*duyduğunu anlama*), **konusma** (*sözlü anlatım*) becerilerine iki ussal, dilsel beceri daha eklenir: **okuma** (*okuduğunu anlama*), **yazma** (*yazılı anlatım*).

iii. Bilgi üretimi, bilgi işleme uygulama en güçlü üretim, egemenlik, üstünlük aracına dönüşür.

iv. Bilgi birikimi, **okuma** yoluyla, insanın ussal, düşünsel gelişmesi,uygarlaşma, emeğin verimi, ürünün paylaşımı olağanüstü hızlanır.

Sözlü dilde iletişimin zaman ve yer bağımlılığı 1945'ten sonra yavaş yavaş azalır. Artık, üretilen **işitsel, görsel, görsel-işitsel, yazılı-iletişim** metinleri yapay belleklere aktarılarak internet-ağı, cep-telefonu ile dinlenir, okunup izlenebilir, her yere yollanabilir. Yazılı metinler bilgisayar camından okunabilir, belleğinden dinlenebilir. Sözel üretim becerileri yeni yollarla evrilir. Gençlerin, yeni kuşakların, bu araçları daha verimli olarak kullanabilmeleri için gereken değişiklikler yolda olsa gerek.

1928 öncesindeki yoksunluk

İslâm olduktan sonra, kuruluşuna katıldıkları “Büyük Selçuklu, Anadolu Selçuklu, Osmanlı” devletleri incelenirse, devlet kuruluşu ardından: (i) **Türkler yönetim-dışı kalır;** (ii) **Halk abecesiz, ancak sözlü-Türkçe ile iletişim kurabilir;**(iii) **Yazı-dili olarak ne öğretimde, ne yönetimde Türkçekullanılmaz;** (iv) **Çağdaş eğitim sömürü amaçlı olarak engellenir.**¹ 1923’te **Türkiye Cumhuriyeti** kurulana değin geçen 900 yıllık sürede o engellemeler en az üç kez yinelenir: **i)İran (1020-) ve Anadolu (1071-) Selçuklu devletlerinde; ii)Osmanlı Devleti (1450-1826) devşirme ve dönme yöneticiler döneminde; iii)Osmanlı Devleti (1830-1918) Tanzimat ve Meşrutiyet dönemlerinde.**

Tarihçi Halil İnalcık’a göre: “Osmanlı uygarlığı ve yaşam tarzı söz konusu olduğunda **iki ayrı kültürden, halkkültürü yanında saray kültüründen** söz etmek doğru olur. “Zarif”lerin kültürü, köken bakımından İslâm öncesi **yüksek bir saray kültürünün**devamıdır.”Erdoğan Aydın (1999), “Osmanlı Sarayında anadili Türkçe olan pek az insan bulunduğunu. O dönemde Türk’ün, ‘eğitim görmemiş köylü’ anlamına geldiğini, Osmanlı kavramının karşılığı bir kimlik bulunmadığını. Osmanlının en çok kendisini Türkmenlerden ayırmaya, yeni ve salt kendi bürokrasisine özgü bir dil ve kültür geliştirmeye özen gösterdiği”nibelirtir. Öyleyse, 950-1450 arasında neTürkçe,ne de askerlik dışında Türklerin katıldığı bir devlet örgütlenmesi ortada yoktur. 1450’den1820’ye kadar ise hiç olmamıştır.

Erdoğan aydın: “Osmanlının bir **Rum** (= Roma / Anadolu, *Yunan / *Grek) **devleti** olarak başlayan hayatının bir devşirmeler devleti olarak sürmesini sağlayan kaynak Balkanlardan devşirilmiştir. Osmanlının yalnızca profesyonel (yeniçeri) ordusu değil, merkezî bürokrasisi de Türk ve Müslüman olmayanlardan kurulmuştur” der. O durumda Osmanlı devşirme ordusu bir Avrupa ordusu sayılır. İnalcık da², “Osmanlının en parlak Kanunî döneminde Anadolu halkı ardı arkası gelmez bir şekilde ayaklanmakta ve tabii ardı arkası gelmez bir şekilde kırılmaktadır. 1603’te Anadolu nüfusunun yüzde altmışbeşi yerini yurdunu terketmiş. Divan-ı Hümyunda bir tek Türk yoktur. Osmanlı yöneticilerinin bir bölümü Türkçe bile bilmez. 7-20 yaş arası devşirilen insanlar geçmişini unutamaz”, bilgisini verir.³ O yerel geçmiş, Roma egemenliğinde Hristiyan olur, Osmanlı yönetiminde ise Müslüman, kimisi de gündüz Müslüman, gece Hristiyan.

Öyleyse, sanıldığı gibi, Osmanlıca Türkçeden yola çıkılarak oluşmaz. Selçuklu yönetim-dilinin **Farsça-Arapça sözlüğüne** Osmanlı döneminde çekimli Farsça ya da Arapça dizim ekleri yerine, çekimsiz **Türkçe dizim-ekleri ile yardımcı-eylemleri** alınarak Selçukluca karma dili Osmanlıca’ya dönüşür. Osmanlıca’nın tabanı “sözlüksel bir Farsça-Arapça karışımdır, **Türkçe değildir.** Gereken dizim ekleri ve yardımcı eylemlerin Türkçeden alınması karmakarışık bir **çekimli** diller yapısı ile ortamının bırakılıp, bilinçli

(6)

olarak **çekimsiz**, bir karma-dil benzeri bir yazılı iletişim aracına dönüşüm sağlanır. Ne var ki, bu da “**halkı olmayan bir dille yönetim**” sayılır.

Başlangıçta (-1300-) her ne kadar Türkçe aruza uyarlansa da, sonradan Fatihin öğretmeni **Ahmet Paşa** zamanında Türkçe şiirlerin biçemi **kaba, kırsal** bulunup belgeleme / tezkire-dışı bırakılır. Medrese bitiren Türklere devlette görev verilmez. Daha 1500’lerde *ekonomi, büyük olasılıkla Orientalist hedef seçilen medrese eğitimi, Anadolunun düzeni*, bozulur. Onyedinci yüzyıl uleması okur-yazar bile değilmiş. 1773’te açılan Askerî mekteplerde ancak Fransız öğretmenlerce Fransızca ders verilip ardıl çeviri yapılarak ders içeriği Osmanlıcaya çevrilir. Öteki okullarda da öğretim Batı dilleriyle başlar. 1821 *Mora İsyanı* sonucu Yunanistan kurulur. İşlevsiz kalan yeniçeri ordusu 1826 yılında dağıtılır, devşirme/dönme yönetimin, bir bakıma gücü kırılırsa da, kâtibin egemenliği sürer. 1830’dan başlayarak, Batı güdümünde yüzyıl sürecektir yeni bir düzenlemeye geçilir. Kâtibin Türkçeyi işlemesi o dönemde de söz konusu değildir. Osmanlıcaya günlük metin çevrilebilir, ancak yaratıcı olunamaz.

1920-1928 arası. Bütün bu çarpıklıklara karşın, o gün **İngiltere güdümündeki Şeyhülislâmlık**: “**Lâtin harfleri alınamaz, bu yazıyla müslüman okullarında öğretim yapılamaz**” diyerek (1910), Arap yazısının biçiminin bile değiştirilemeyeceğini ileri sürer. Oysa, **kutsal olan metindir, abeceye kutsallık yakıştırılamaz**. 1920 yılına gelindiğinde okuyup yazabilen yurttaş oranı %1, yalnızca okuyabilen oranı ise %6 kadardır. Başlangıçta aydınlar, yazar ve şairler (örneğin *Fuad Köprülü, Zeki Velîdi Togan, İsmail Hakkı Baltacıoğlu, Yahya Kemal, ...*) genellikle yazı devrimine karşı imişler. Yönetim ilk önce aydın, yazar ve yöneticileri açık tartışma yoluyla değişime ısındırır. Bir yandan da direnişle ilgili güç kaynaklarını birer birer ortadan kaldırır.

Ussal olan birim, sözlü dil biçimlenirken evrilerek ortaya çıkıp sesbilimde “**en küçük-anlam-ayırıcı-birim**” olarak tanımlanan “**sesbirim**”dir (Demircan 1978, 1996). Sesbirim sesel olarak “sözlü-dil”de işler. O birim ABC’si olmayan dillere abece yapımında kullanılmıştır. Gerçekte “**Lâtin harfleri**” olmayıp “**Sümer harfleri**” olan “**Yeni Türk Harfleri**”nin her biri köklerde kullanılan sesbirimlerden yalnızca bir tanesi ile eşlenince (8 ünlü, 21 ünsüz) **29 harfli yeni Türk abecesi** ortaya çıkmıştır. Yazılmayan ses-telleri kapantısı /ʔ/ ile (at=/ʔat/, et = /ʔet/, it = /ʔit/, ut = /ʔut/, üt = /ʔüt/, ot = /ʔot/, öt = /ʔöt/) ünsüzler 22 olur. Dizgesel olarak, tıpkı “çoğul” ayrımının **-İÂr** ekiyle belirtilmesine karşılık “tekil” ayrımının eksiz (ø) belirtilmesi gibi, bir tek harfsizlik /ʔ/ ünsüzüne koşulmuştur.

O yüzden eğitim-öğretim etkinlikleri, ulusal, evrensel yayınlar, yayıncılık, üretilen yazılı metinler belgeler yönetimlerin sürekli gözetimi ve denetimi altında tutulur. Selçuklu ve Osmanlı dönemlerinde üç-dilden-karma (creole) sözcükleri geldiği dile göre üç ayrı (Arapça, Farsça, Türkçe) kurallarla yazılabile Osmanlıca karşısında Türkçenin yazı-dili olarak kullanımı engellenip,

*yönetici ve varlıklı yüzdebir dışında kalan halk 1918'e değin ondurmaz, en-alt ekonomik yaşama, çağdışı bir düşünsel, ekinselyoksunluğa tutsak edilmişti. Gerçek kurtuluşbirincisi Kurtuluş Savaşı, ikincisi 1928 **Harf Devrimi** ile başlamıştır.*

Kaynakça:

Aydın, Erdoğan (1999): Osmanlı Gerçeği.

Çığ, Hilmiye (2002, 2003) *Ortadoğu Uygarlık Mirası* 1, 2; Kaynak y.

Demircan, Ö. (1979): Türkiye Türkçesinin Ses Düzeni, TDK y. Der y. 2012
-(1996, 2012): *Türkçenin Sessizimi*, Der y.

Diringer, D. (1968): TheAlphabet I, II. 3rd edition, FunkandWagnals.

Faulmann, Carl (1878): Yazı Kitabı (Çev. İtir Arda), T.İş B. Y. 2001.

Güneri, Semih (2018): Türk Altay Kuramı, Kaynak y.

İnalcık, Halil(2009) DA: Devlet-i Aliye, Osmanlı İmparatorluğu Üzerine Araşt.: I, II, III, IV.
Türkiye İş B. y.-(2011): **HBAT:** Has-bağçede 'Ayş u Tarab;nedimler, şairler, mutribler.
Türkiye İş Bankası y.-(2011) **RA:** Rönesans Avrupası: Türkiye'nin Batı Medeniyetiyle
Özdeşleşme süreci. Türkiye İş Bankası y.
-(2013): *Osmanlı ve Modern Türkiye* (Araştırmalar). Timaş y.
-(2016) **OTİD:** *Osmanlı Tarihinde İslamiyet ve Devlet*. Türkiye İş Bankası y.
-(2003): Şair ve Patron, Doğubatu y.

Kramer, SamuelNoah (1981): Tarih Sümerde Başlar. (çev.: Hamide Koyukan), Kabalcı y. 488s.

Levend, A.S.(1949): Türkçenin Gelişme ve Sadeleşme Evreleri, TDK.

Şimşir, B.N. (1992): Türk Yazı Devrimi, TTK

Ülken, Hilmi Ziya (1935/2016): Uyanış Devirlerinde Tercümenin Rolü, İş Bankası y.

¹Türk, daha Selçuklu döneminde “etrak-ı bi-idrak” kişidir; Aziz Nesin'in: “Türk halkının yüzde altmışı aptaldır” yargısına benziyor.

²Erdoğan Aydın, 1999: “Osmanlı Tarihi onaltıncı yüzyılda yüzde sekseni alevî olarak gösterilen Anadolu halkının tarihi değil, kendisini sünni olarak tanımlayıp onaltıncı yüzyıldan başlayarak diğer halklardan daha da ağır bir şekilde Anadolu ve Türk halkına karşı saldırı ve sömürgeleştirmenin tarihi olmuştur. Talan yapamaz duruma gelince de kendi halkının talanına yönelmiştir.”

³ Aydın 1999: Osmanlı Gerçeği. s. 32, 36, 39, 45, 48, 65, 69, 134, 139, 155, 172, 184, 198, 200, 304, 319; Osmanlı bir tebaalar, kullar ve köleler toplumdur. 8 Şubat 1514 kaydında Osmanlı Anadolusunda ahalinin %80'i şii / alevi olarak gösterilmektedir. Osmanlı 1400 sonrasında Türkmenlere iyice yabancılaşmıştır. 16. Yüzyıldan başlayarak Anadolu halkına çok ağır bir sömürü ve sefalet dayatmıştır.

DİL DEVRİMİ ÜZERİNE DÜŞÜNCELER-2

Doç.Dr. M.Okan Baba

Atatürk, kurduğu ulus devletin yapısını oluşturmak için bir dizi devrim yaptı.Bu devrimler bir ulusun kurulması için önce ortaçağın dine dayalı, monarşi rejninin, çürümüş,çağdışı kalmış, fakat yeniliğe ve gelişmeye engel olan bu kurumları kaldırdı.Fakat yeni devleti yapılandırmak için yeniBir toplum gerekiyordu.Bunu gören Atatürk önce eğitim üzerinde durdu.Fakat eski dönemdeki eğitim sistemiyle ulus oluşturulamı.Çünkü eski dönemde eğitim dine dayalı idi.Tanzimat'tan sonra bu alanda yapılan eğitim için yeterli kurumlar yoktu.Eğitimin en önemli aracı önce dil ve yazıTürkçe değildi.Osmanlıca denilen yazı bir dile dayanmıyordu.i.ÖrneğinOsmanlıca diye okutulan dersler Arapça sözcük türetmeydi.Arapların kullandığı yazı sistemi Türkçeye uymuyordu.Bunlar okuma, yazma, öğrenmeyi engelliyordu.Atatürk bu engeli aşmak için 1925'te uzmanların görüşünü alarak Türk ses sistemine uygun kolay okunup yazılan bir (ABC) yapılmasını istiyordu.Bunun için 1927'te Milli Eğitim Bakanlığına bağlı bir "Dil Encümeni"Kuruldu. B.u encümen iki rapor hazırladı.Dilbilgisi raporu, ve Alfabe raporu.i Geçen yazımızda anlattığımız gibi Alfabe raporu, Atatürkün de görüşlerini alarak,yeni düzenlenen harf sistemi 3Kasım 1928'de yayınlanan harf kanunu ile yürürlüğe girdi..

Alfabenin kabulü ve kullanılması,Türkçülerin dilde sadeleşme akımını güçlendirdi..Bunlar Türkçe üzerinde bireysel olarak çalışmalar yapmışlardı. Aatatürk kurduğu ulusal devleti,hem halka dayamak hem de ona tarihi bir boyut kazandırmak istiyordu. Bunun da ancak dille gerçekleşeceğini düşünüyordu:.Böylece Türk dilinin kendine özgü,bağımsız birdil,Türk ulusunun eski ve uygar bir ulus olduğunu dünyaya göstermek istiyordu. Bu nedenle dil çalışmalarına önem veriyordu. 1928'deDil encümeni genişletilerek Dil Komisyonuna dönüştürüldü.Bu komisyon Türkçeyi çeşitli yönlerdenaraştıracaktı. Bu çalışmalar ilerledikçe işin büyüklüğü veönemi anlaşıldı.Bu nedenle 13 Temmuz 1932'de Türk Dili Tetkik Cemiyeti

Kuruldu.Böylece dil sorunu bağımsız bir kurum tarafından yürütülecek güvenceye kavuştu. 26 Eylül 1932'de Birinci Türk Dili Kurultayı Toplandı.Bu kurultayda

yapılan çalışmalar, gözden geçirildi.Çalışmaların daha düzenli olması için Birinci Türk Dili Kurultayında

Yapılacak çalışmalar için bazı kararlar alındı.

1.Türkçenin, Sümer,Eti,Hint Avrupa,Sami, eski Türk dilleriyle karşılaştırılması

2-Türkçenin bir lehçeler sözlüğü, terimler sözlüğü ve öncelikle bir dilbilgisi hazırlanması.

3-Türkçe köklerin, eklerin araştırılması,bu eeklerin ve edatların (Bağlaçlar,ilgeçler, ünlemler)dilimizin gelişmesine yetecek kadar önem verilmeli.

4-Türkçenin Tarihi gramerinin yazılması

5- Türkiye dışında Türkçe üzerine yazılan yapıtların toplanması ve gerekli olanların dilimize çevrilmesi.

6-Kurum yapılan bütün çalışmaların ve incelemelerin bir dergide yayınlanması. İsteniyordu.

Dil sorununa o kadar önem verili yordu ki Türkçe sözcüklerin kullanılmasında gazetelerin. Resmi kurumlar özen gösterilmesi isteniyordu. Bu dönemde sözcük çalışmalarına önem verildi. Yazı dili ile halk dili arasındaki ayrılığı kaldırmak içi halk ağzından derlemeler yapıldı.Bu derlemelerden bir derleme sözlüğü yapılmak için çalışmalara için bir derleme kılavuzu yapıldı.Derlemeler bu kılavuza göre yapılması istendi.Bu çalışmalar için dil ocakları kuruldu. Bu derlemeler yapılırken,eski metinlerden taramalar yapıldı Bu çalışmalarda halk ağzından 129 bin fiş, toplanmıştı Tarmalardan önemli sözcükler toplanmıştı.Bu dönemde Terim Kolu on altı gruba ayrılmış yaptığı çalışmalarla 30.000 civarında terimlere karşılık bulunmaya çalışılmıştır.Bu dönemde Türkçe köklerden Türkçe eklerle yeni sözcüker türetilmiştir.Böylece Türkçe varlığı zenginleştirilmiştir.

18 Ağustos 1934 tarihinde İkinci Dil Kuryayı açılmıştır. Birinci Kurultaydan sonraki çalışmalar değerlendirilmiş, eksikler saptanmıştır. Özellikle sözcükler üzerinde durulmuş bir yabancı sözcük karşılığı için önerilen sözcükler üzerinde durulmuştur. Bunlardan hangisinin kullanılacağını gösteren Bir Cep Kılavuzu adıyla bir sözlük yayınlanmıştır. Ayrıca Türkçeden Osmanlıcaya Cep Kılavuzu, hazırlanmıştır. Bu kurultayda Türk Dili Cemiyet., Kurultay kararıyla yeniden yapılandırılarak Türk Dili Kurumu adını aldı

Bu ulusun doğal dilini edebiyat dili seviyesine getirmek için dil devrimini yapmıştır. Dil devrimi Türk dilinin gelişmesi için yapılan çalışmalara verilen addır. Birinci Türk Kurultayında alınan kararlar doğrultusunda yapılan çalışmalar .Kutadgu Bilig'in tıpkıbasımını, Divanü Lügat-it Türk'ün çevrisini ve dizinini, Eski Uygur Sözlüğünü ,Türkçe yazılan eski kaynakları toplayıp yayınlanmıştır. Eski metinlerin taranmasından Tarama Sözlüğü Halk ağzından yapılan derlemelerden Derleme Sözlüğü yapılmıştır. Türkçenin sözcük üretme yollarından yararlanarak Türkçeyi zenginleştirmiştir. Bu çalışmalar sonunda 1945'te Türkçe Sözlük yayınlana bilmiştir. Ayrıca çeşitli bilim kolları için terimler sözlükleri yapılmıştır. Cumhuriyet Devrimleri Bir yerleşme ve Türkleşme devrimidir. Cumhuriyetten sonra dünya ölçeğinde romancılar, şairler yetiştirmiştir. Bugün Türk Dili ve Türk edebiyatı çağdaş ulusların yanında yer almıştır. ,

Dil devrimi yalnız bir dilbilgisi sorunu değildir. Ataç " Ne demektir devrim? Bir toplumun görüşünü, Düşüncesini, yaşayışını değiştirmek ,demektir." Ataç'ın dediği gibi dil devrimi bir düşünce devrimidir. Dil bir toplumun düşünce evidir. Toplum gelişip değiştikçe, düşüncesi de değişir. Dil Devrimi ulusal devrimin en önemli öğelerinden dir. Bu devrimle aydınların dili ile halk dili arasındaki ayrımı kaldırmıştır. Dil devrimi Türklerin bağımsız bir ulus olduğunu . bu ulusun kendine özgü bir dili olduğunu ortaya koymuştur.. Dil devrimi, Türkçenin doğal kaynaklarına dayanarak kendine özgü bir dili olduğunu göstermiştir.

DOLAP

Prof. Dr. Süreyya Ülker

Dil Derneği'nin Türkçe sözlüğünün bütün basılarıyla (Uç 1998, Kutlu 2005, Özel 2012, Özel 2018) TDK'nin sözlüğünün eski basılarında (Ağakay 1945, Ağakay 1966, Ağakay 1974, Ağakay 1983) Türkçe dışında bir kökene bağlanmayan dolap sözü Şemsettin Sami'ye göre Farsça “dolâb”dan bozma olup, Arapçaya da oradan geçmiştir (Fraşerî 2010). Arapça çoğulu “devâlib”dir. TDK'nin Türkçe sözlüğünün 1988'de Eren başkanlığındaki bir kurulca düzenlenen 8. basısından başlamak üzere yeni basılarında Arapça “dûlâb”dan bozma olduğu belirtilmiştir (Ağakay 1988, Ağakay 2005, Ağakay 2011). Eren, 1999'da yayımladığı sözlüğündeysen Sami'nin görüşünü savunmuştur. Sözcüğü, 1967'de Anadolu Türkçesindeki Arapça alıntılar arasında ele alan Tietze de 2002'de yayımlanan sözlüğünde Farsça bir alıntı olarak değerlendirmiştir. Räsänen bunu Türkçe “dola-“eylem gövdesine bağlamıştır (1969). Eren ise bunun yanlış olduğunu ileri sürmüştür (1999). Sözcük Anadolu'da 14. yy bilginlerinden Hoca Mesut'un Ferhengname – i Sa'di çevirisinde “dolav”biçiminde su dolabı anlamında karşımıza çıkmaktadır (Tar). Sözcüğün bu biçimi Azerbaycan halk dilinde bugün de dolap sözünün değişmeceli bir anlamı olan düzen(hile) anlamında karşımıza çıkmaktadır (Şireliyev 1999). Sözcüğün “dolaf”biçimiye halk dilinin yanı sıra Azerbaycan genel dilinde de düzen anlamındadır (Altaylı 2018, Şireliyev 1999). “Dolaf” biçimi “çirkâb > çirkef” örneğinde olduğu gibi Farsça “dolâb”dan da bozma olabilir. Dolaf, Räsänen'e göre Kırım'da genel anlamda dolabın eşanlamlısıdır (1969). Bu veriler “dolav”ın Büyük Selçuklular Dönemi'nden kalma bir söz olduğunu düşündürmektedir. Farsça dolâb sözü “kova” anlamına gelen “dol” sözüyle “su” anlamına gelen “âb” sözünden oluşmaktadır. Dolayısıyla sözlük anlamı “su kovası”dır; ancak sözcük Farsçada “su dolabı”, içine yiyecek ya da başka gereçler koymaya yarayan “döner dolap, saklak (ambar), azık saklağı (kiler)” anlamlarına gelmektedir (Steingass 1947). Ahmet Vefik Paşa dolabın Türkçedeki anlamını “döner sandık gibi kapaklı büyük gerdûne, çark” biçiminde tanımlamaktadır (Vefik 2000). Şemsettin Sami dolabın anlamlarından birini “selâmlık ile harem arasında eşya alıp vermeye mahsus döner dolap ki veren ile alan birbirini göremez, dönme dolap” biçiminde tanımlamaktadır (Fraşerî 2010). Steuerwald, sözcüğün eskiden mutfakla yemek odası arasındaki döner

(12)

dolapla ereyli bir anlamı olduğunu, sonradan her tür dolabın adı olduğunu belirtmektedir (1983).

Farsça dolâb sözünün yapısında bulunan kova anlamındaki dol sözüyle Türkçe “dol-“ eylem kökü arasında bir eşseslilikle anlam yakınlığı gözlenmektedir. Bu söz Kerkük’te sığır derisinden yapılmış torba anlamında kullanılmaktadır (Derl). Yine Farsça “dol”dan bozma olduğu anlaşılan “döl” sözü halk dilimizde “sapçak (maşrapa)” anlamındadır (Derl). Farsçada “kovacık” anlamına gelmesi gereken “dolçe” sözü o dilde “tulum” anlamındadır (Steingass 1947). Bu söz halk dilimizde “dolça” biçiminde “su bardağı, sapçak (maşrapa), kamış (kepçe)” anlamlarında kullanılmaktadır (Derl). Başta Clauson (1972) olmak üzere Türkçenin hiçbir uzmanı dol- eylem kökünün Eski Türkçe biçimi olan “tol-“ eylem kökünü Farsça “dol” sözüyle birleştirmemektedir. Etimoloji Türkçe adlı bir –e – kaynak Farsça “dol”un Aramicede “kova, sulama tekeri, sulama düzeneği” anlamlarına gelen “dwal, dawlä” sözlerinden bozma olduğunu ileri sürmekte, bu verileri Akatçada “dönmek, dolanmak” anlamlarına gelen “dalü” sözüyle birleştirmektedir. Eski Samî dillerinde dön-, dolan- anlamlarına gelen bu sözlerin ayrıca kova anlamına da gelip, bu anlamda Farsçaya geçip geçmedikleri kanımızca doğrulanması gereken bir konudur. Tuna, Sümercede dolu olmak, doldurmak anlamlarına gelen “du” eylemliğini Türkçe bir verinti olarak değerlendirmiştir (1989, 1990). Bu veriler Türkçe dol- eylem köküyle Farsça dol, onun Eski Ön Asya dillerindeki eşseslileri arasındaki bağıntıların uzmanlarınca kapsamlı bir biçimde araştırılması gerektiğini göstermektedir.

Yukarıdaki veriler Farsça dolâb sözünün kimi anlamlarının Selçuklular Dönemi’nde (11. yy öncesi) Türkçe dol- eylem kökünden türetilen dolav biçiminde özleştirildiğini, dolav sözünün Farsça dolâbın baskısıyla “dolap”a dönüşerek anlamının genişlediğini göstermektedir. Dolayısıyla bu sözün Farsça bir alıntı olarak görülmemesi gerektiği, tersine bir yaklaşımın binlerce yıllık geçmişimizden süzülüp gelen “dol-“ eylem kökünün de kökeninin sorgulanmasına yol açabileceği kanısındayız.

Su dolabının en yalınç biçimi olup, “kuyudan kovayı çekmeye yarayıp, elle çevrilen araç” olarak tanımlanan “su çıkırığı”nın yapısında bulunan “çıkırık” sözünün kökeni de ayrı bir tartışma konusudur. Tarama dergisinde su dolabının Türkçe karşılıklarından biri olarak gösterilen (1934), Şemsettin Sami ile çağdaş kökleşik sözlüklerimizin Türkçe dışında bir kökene bağlamadıkları bu söz

(13)

(Fraşerî 2010, Ağakay 2011, Özel 2018, Tuğlacı 1971) Redhouse’a göre iğ anlamındaki Farsça “cehre”den (1999), Eyuboğlu’na göre çark anlamına gelen Sanskritçe “çakra”dan (1991), Nişanyan’a göre Eski İranca “çahra”nın Soğdakça eşdeğeri olan “çhra / çğra” dan (2018) bozmadır. Divan’da “çığrı” biçiminde geçen bu söz Clauson’a göre “çığır-“ eylem gövdesinin türevidir (1972). Räsänen de Türkçe dışında bir kökene bağlamamıştır (1969). Atalay, sözcüğün özgün biçiminin “çığrık”, kökünün “çığ” olduğunu yazmıştır (1941). Ramstedt ile Vasmer’e göre bu söz İran kökenli bir alıntıdır (Tietze 2002). Farsça “çigir”in Türkçeden geçtiğini belirten Doerfer de sözcüğün Türkçede İran kökenli bir alıntı olduğunu belirtmiştir (1963 – 1967).Tietze, sözcüğü Eski Türkçeden gelen bir veri olarak sunmuş, ancak kökeni konusundaki görüşleri yorumsuz vermekle yetinmiştir (2002). Gülensoy, çı- kökünün yansıma olduğunu belirtmiştir (2007). Karaağaç, çigirin yanı sıra Farsçadaki “çerhe, çerhek” biçimlerini de Türkçe verintiler sayarak sözcüğün Türkçe kökenli olduğunu vurgulamak istemiştir (2008). Gülensoy’a katılıyor, sözcüğün Hint – İran dillerinde çark anlamına gelen sözlerle benzerliğinin yansıma olmasından kaynaklandığını düşünüyoruz.

Ağakay MA. Türkçe sözlük. TDK. Ankara, 1945.

Ağakay MA. Türkçe sözlük. 4. bası. TDK. Ankara, 1966.

Ağakay MA. Türkçe sözlük. 6. bası. TDK. Ankara, 1974.

Ağakay MA. Türkçe sözlük. 7. bası. TDK. Ankara, 1983.

Ağakay MA. Türkçe sözlük. 8. bası. TDK. Ankara, 1988.

Ağakay MA. Türkçe sözlük. 9. bası. TDK. Ankara, 1998.

Ağakay MA. Türkçe sözlük. 10. bası. TDK. Ankara, 2005.

Ağakay MA. Türkçe sözlük. 11. bası. TDK. Ankara, 2011.

Altaylı S. Azerbaycan Türkçesi sözlüğü 1 – 3. TDK. Ankara, 2018.

Atalay B. Türk dilinde ekler ve kökler üzerine bir deneme.TDK. İstanbul, 1941.

Clauson SG. An etymological dictionary of pre-thirteenth - century Turkish. University Press. Oxford, 1972.

Türkiye’de halk ağzından derleme sözlüğü I –XII. TDK. Ankara, 1963 – 1982.

Divanü lûgat – it Türk dizini. TDK. Ankara, 1972.

(14)

Doerfer G. Türkische und mongolische Elemente im Neupersischen. Wiesbaden, 1963 – 1967.

Eren H. Türk dilinin etimolojik sözlüğü. Ankara, 1999.

<https://etimolojiturkce.com>kelime>dolap> .

Fraşerî ŞS. Kamus – ı Türkî. Haz. Yavuzarslan P. TDK. Ankara, 2010.

Gülensoy T. Türkiye Türkçesindeki Türkçe sözcüklerin köken bilgisi sözlüğü. TDK. Ankara, 2007.

Karaağaç G. Türkçe verintiler sözlüğü. TDK. Ankara, 2008.

Kutlu A, Yaşayan S, Ateş K, Dizman İ, Kul E, Özel S, Çotuksöken Y, Küçükceylan N. Türkçe sözlük. 2. bası. Dil Derneği. Ankara, 2005.

Nişanyan S. Nişanyan sözlük. Liber Plus. İstanbul, 2018.

Özel S, Kutlu A, Yaşayan S, Küçükaras H, Özdemir K. Türkçe sözlük. 3. bası. Dil Derneği. Ankara, 2012.

Özel S, Yaşayan S, Özdemir K, Küçükaras H, Çakmakoglu G. Türkçe sözlük. 4. bası. Dil Derneği. Ankara, 2018.

Räsänen M. Versuch eines etymologischen Wörterbuchs der Türksprachen. Lexica Societatis Fennö – Ugricae. Helsinki, 1969.

Redhouse. Türkçe / Osmanlıca – İngilizce sözlük. 17. bası. Sev. İstanbul, 1999.

Steingass F. A comprehensive Persian – English dictionary including the Arabic words and phrases to be met with in Persian literature. 3rd ed. London, 1947.

Steuerwald K. Türkçe – Almanca sözlük. ABC. İstanbul, 1983.

Şireliyev MŞ, İslamov Mİ. Azerbaycan dialektoloji lüğeti I. Çev. Kanoğlu İ. TDK. Ankara, 1999.

Osmanlıcadan Türkçeye söz karşılıkları tarama dergisi. TDTC. İstanbul, 1934.

XIII. yüzyıldan beri Türkiye Türkçesiyle yazılmış kitaplardan toplanan tanıklarıyla tarama sözlüğü I – VIII. TDK. Ankara, 1963 – 1977.

Tietze A. Tarihi ve etimolojik Türkiye Türkçesi lügati. Birinci cilt A – E. Österreichische Akademie der Wissenschaften. Simurg. İstanbul, 2002.

Tuğlacı P. Okyanus 20. yy ansiklopedik Türkçe sözlük. Pars. İstanbul, 1971.

Tuna ON. Sümer ve Türk dillerinin tarihî ilgisi ve Türk dilinin yaşı meselesi. TDAY 1989: 257 – 293.

Tuna ON. Sümer ve Türk dillerinin tarihî ilgisi ile Türk dilinin yaşı meselesi. TDK. Ankara, 1990.

Uç T, Alkan K, Büker AC, Dikmen A, Koçak S. Türkçe sözlük 1. Dil Derneği. Ankara, 1998.

Ahmet Vefik Paşa. Lehce – i Osmanî. Haz. Toparlı R. TDK. Ankara, 2000

SANATSAL ETKİLEŞİM

NURAY GÖK AKSAMAZ

Son dönemde düşündüğüm konulardan biri, insanların yüz yüze gelme olasılığının azalacağı koşullarda sanatın seyirci ile etkileşimini yitireceği oldu.

Seyircisiz sanat olur mu? Koşullara bağlı olarak olabileceğini düşünürdük. Sözelimi evimizde müzik dinler, şarkı söyler, bir müzik aleti çalar, dans ederdik. Radyo tiyatrosu dinlerdik (günümüzde eski kayıtları internet üzerinden dinleyebiliriz), yanımızda yöremizde biri varsa ona masal anlatırdık, doğaçlama yapar ya da köşemize çekilir şiir, öykü, roman okurduk! Sonraları büyük kentlerde sinemaya, tiyatroya gitmenin ve sanat etkinliklerine katılmanın coşkusunu yaşayabildik, etkileşimin önemini anlayabildik. Peki, tiyatroya, konsere, resim sergisine kimse bir daha gidemeyecek ya da bir sanat etkinliğine katılamayacak olursa, sanatile seyirci arasındaki etkileşim koparsa bu durum sanatı nasıl etkiler? Yeterli hızda sınırsız internet varsa sorun yok gibi bir algı oluşturuluyor! Salgın sürecinde internet üzerinden film festivalleri, kimi müzeler ve kitaplıklara daha yoğun biçimde erişim sağlandı, belki ilk kez kültür ve sanatın kapıları bu kadar cömertçe topluma açıldı. Geçmişte üretilen büyük yapıtları kavramaya ya da yeniden gözden geçirmeye insanların zaman ayırması istendi, sanki bu süreçte. Sanattan ve insanlarla yüz yüze iletişimden yoksunluğumuzu kanallarda gezerek gidermemiz, her şeye internet üzerinden erişime odaklanmamız ve hızlı kültürel değişime, başka bir biçimde çevrimiçi yaşamaya birkaç kuşak birlikte uyum sağlamamız istendi. İleti şuydu sanki: Günümüze erişen büyük sanat yapıtlarını inceleseniz, önemli kitapları okusanız; savaşların ve devrimlerin sancılı dönemlerini, insanlığın yüzleştiği çelişkili ve çatışmalı koşulları nedensellik bağı içinde kavrayabileceksiniz.

Ardından günümüzün politik, teknolojik ve kültürel değişimlerininide daha iyi algılayabileceksiniz. Ve sık sık dile getirildi: “Dünyada hiçbir şey eskisi gibi olmayacak!”

Sinema, müzik, resim, heykel, şiir gibi sanat dallarındaki yapıtlara internet üzerinden ya da kimi kanallardan erişim olanağının olması, ilgili sanatçılar ve sanatsal yapıtlara erişim gereksinimi duyanlar için bir şans mı diyelim? Belki ama, bu şans sürekli olacak mı? Kuşkusuz bu süreçte önceki birikimleri ve geçen yüzyılın büyük yapıtlarını değerlendirmek ve çağımızın sanat, anti-sanat ya da değişen sanat anlayışının ayırımına varmak önemli. Geçmişteki düşünsel, kültürel ve sanatsal birikimleri bugünler için yorumlayan düşünörlere ve sanatçılara kulak vererek çağın değişimini anlamaya çalışmak da önemli. Buna karşılık akış içindeki kent ortamıyla, canlı doğayla ve dış gerçeklikle yüzleşmeden, insanlarla yüz yüze gelmeden, toplumun içine karışmadan sanatsal yaratıcılığın tetiklenmesi de biraz zor görünüyor. Toplum ve doğayla yüz yüze iletişimimiz önemli ölçüde koptuğunda ve sürekli internete bağlı olarak yaşamaya çalıştığımızda dış ya da sosyal gerçeklikle çarpışmalarımızın bizi tetikleyen etkisini, yaratma/üretme coşkumuzu ve gerçekliği dönüştürme isteğimizi yitirme olasılığımız var.

Seyircisiz tiyatro olabilir mi? Olmaz. Oyun yazarı Bertolt Brecht, yalnızca seyircisiz değil, etkin olmayan seyircisiz tiyatro düşünemez ve ‘Çalışma Günlüğü’nde (Çeviren Yılmaz Onay, Kalem Yayınları, 1985, s.77) şöyle der: “Temelde düşüncem şu ki bir sanatın seyirciye sunuluşu seyircinin sanatçılara etkisinden bağımsız değildir. Tiyatroda seyirci gösteriyi etkiler, düzeltir, değiştirir. Filmde ise seyircinin artık sanatçıların yaratışını değiştirme fırsatı yok, seyirci bir üretimin karşısında değil, kendisi yokken yapılmış bir üretimin donmuş sonucunun karşısında oturmakta.” ‘Epik-diyalektik tiyatro kuramı’ nı

oluşturan Brecht, 'Marksist felsefenin diyalektik-materyalist tarih anlayışı'nı yapıtlarında uygulayarak ve döneminin savaş koşullarında yaşamı tüm karışıklıkları ve çelişkileri ile sahneleyerek insanları düşünsel sürece yönlendirmeyi amaçlamıştır. Bu nedenle Brecht, "salt seyretmekle yetinen değil, aynı zamanda üreten" bir seyirciyi ister. Brecht'in seyredilen ile özdeşleşmeyi ortadan kaldırmak için gerekli teknik olanakları kullanarak geliştirdiği 'epik sahne estetiği'nde Erwin Piscator'un da etkisi olmuştur. Brecht'in büyük yapıtlarında temel ilke olarak görülen şey seçeneklerin bulunması, gerçekliğin değiştirilebilir olmasıdır. Bilindiği gibi Picasso'nun yapıtlarında da durum böyledir. Sanat yapıtı kesin ve bitmiş bir yapıt değildir. Sanat yapıtı aracılığıyla toplumun üretim süreciyle bütünleşmesi amaçlanır ve etkin katılım sağlanmaya çalışılır. Yine Brecht, 'Moldau Şarkısı' adlı yapıtında değişimin gerekliliğini şöyle vurgular: "Değişmek içindir zaman, en güçlüsünün/Büyük hesapları da tutmaz sonunda/ Kanlı horozlar gibi göçerler bir gün/ Değişmek içindir zaman, zordan ne fayda." Peki Brecht, dünyamızın içinde bulunduğu bugünkü koşullarda yaşasaydı ne düşünür ne derdi? Neden Brecht ne derdi diye soruyorum? Çünkü Brecht, yalnızca 20. yüzyılın değil 21. yüzyıla da ışık tutacak kapsamda kültür tarihinin önemli yol göstericilerindendir.

Gerçekliğin değiştirilebilir olduğunu ve olasılıkların varlığını tarihsel nedensellik ve gerçeklik bağlarıyla sanatsal yorum içinde sunan yapıtlar bugün de bizler için gündemde ve bu yapıtlarla iç iletişimimiz sürüyor. Böyle yapıtlar, insanın etkisizleştirilmesi ve hiçleştirilmesine karşın sanatsal yaşamın seçenekler belirleyerek ve bir yol haritası oluşturarak sürdürülebilir olduğu iletisini de yayıyorlar. Peki gelecek kuşaklar üzerinde de etkili olabilecek mi, önceki dönemlerin güçlü sanat yapıtları? Yaşadığımız dönemdeki hızlı değişimlerden gençlik nasıl etkileniyor? Yakın gelecekte her kesimden Z kuşağıyla neleri paylaşabileceğiz?

Salgın sürecinde tiyatro ve sahne sanatçılarının ya da sokaklarda bir biçimde sanatsal gösteri yapanların ne etkin ne de edilgin seyircilerinin olmasının son derece üzücü olduğunda düşündüm. Sözgelimi, tiyatro sanatçısı Genco Erkal'ın sahnelediği "Marx'ın Dönüşü" isimli tiyatro oyunu "karantina günlerine Dostlar Tiyatrosunun armağanı"ydı. İnternet kullanarak bir kanaldan

seyrettik ve başka oyunlarında seyredebiliriz, ama tiyatro salonunda seyretmenin aynı şey olmadığını bilerek.Yine sözgelimi 23 Nisan'da Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı'nın 100. yıldönümünde İdil Biret'in Boğaziçi Köprüsü (15 Temmuz Şehitler Köprüsü) üzerinde kayıt altına alınmış olan 'Sevgi Konseri' bir televizyon kanalından yayınlandı. O gün sokağa çıkmak yasaktı. İstanbul bomboştı. Konseri dinleyebilmek güzel olsa da bir sanatçıyı yüz yüze dinleme olanağının böyle durumlarda olamayacağını algılamak hüznün vericiydi. Sanatçılar için de bu durum hüznün verici olsa gerek. Kitle önünde konuşma yapmayı seven yazarlarımızı, etkinliklerde toplum içinde şiir okuyan şairlerimizi, sergiler açan ressamaları da düşünürsek salgın nedeniyle insanlar arasındaki yalıtım, sanatsal etkileşimin önemli bağlarını da koparabilirgörüyoruz.Yalnızca salgın mı nedeni, sanatsal etkileşimin bağlarının zayıflamasının? Ekranlar ve sanal ortamlar insanları uzun dönemlerdir bir yalıtım sürecine hazırlamıyor mu? Öte yandan,'yüz yüze yapılan gösteriler ve etkinliklerde kaç kişiye erişim sağlanabiliyordu' diye sorulabilir. 'Video çekimleriyle, kanallar için kayıt yapma ve ekranlara çıkma gibi seçeneklerle çok daha geniş kitlelere erişim olanağı var' da denilebilir.Denilebilir ama, bir yandan etkileşimin niteliği ve insanları ya da gerçekliği nasıl değiştirdiği de sorgulanabilir. İnsanlar gerçekliği değiştirmeyi bırakın, kendi yaşamları üzerinde etkin olabilmeyi gelecekte ne denli başarabilecekler? Budurumda yaşadığımız çağda iletişim araçlarının çok gelişmesine karşın insanlar arasındakiiletişimsizliği ve burnumuzun dibindeki yabancılaşmayı sorgulamanın, daha sağlıklı ve mutlu yaşam koşulları için seçenek geliştirmenin zorunluluğu açık. Her şeye karşın sanatçıların her biçimde duvarları yıkmak için uğraş vereceğini ve başarabileceğini düşünüyorum. Günümüzde kimi kanallardan yapılan yayınlarla çok daha geniş kitlelere konserlerin, sanat gösterilerinin, sanatsal sunumların yayılma olanağının olması, kuşkusuz olumlu. Ancak teknolojik olanakların ne amaçla, nasıl ve ne oranda kullanıldığı ve yaşantımıza etkileri de dikkate alınması gereken bir konu.Son yıllardakimi filmlerdeki kurguların ve

iletilerin çocukları ve gençleri bambaşka bir çağa ve kültüre hazırlamayı tasarladığının da ayırımına varılabilir. Kimi çocuklar uzaylıların ya da yapay zekâyâ sahip güçlü robotların gelişini bekliyor olabilir, epeydir!

İçinde bulunduğumuz dönemde anamalcılığın güdümlendiği ve yaygınlaştırdığı teknolojilerle birlikte değişen kültürün sanata yansımalarını anlamak ve değerlendirmek kuşkusuz önemlidir. Yalnız endüstriyel üretimde değil sanatta kullanılan araçlar da çok çeşitlenmiştir. Bu duruma karşın anti-sanat anlayışlarının yanı sıra düşünsel tabanlı deneysel sanat da gelişmiştir. Değişen kültürle birlikte sanatın üretim biçimleri de değişmeye devam edecektir. Bu bağlamda sorun, kültürel değişimlere bağlı olarak ortaya çıkan yeni sanat anlayışlarını yorumlayabilecek birikimin, estetik kavrayışın ve eleştirinin süreçlere yeterli ölçüde eşlik edememesidir. 20. yüzyılın önemli düşünürü Jean Baudrillard'a göre, çağdaş sanat başka bir dünya kuramamakta, bu dünyanın bir parçası olmaktadır. Sanat yapıtları karşısında duygulanma, seyretme gibi etkileşimler de kaybolmuş, yerini şaşırtma ve ayartma almıştır. Tüketim kültürünün bütün nesneleri gibi sanat da artık içi boş bir gösterge haline getirilmiş, eğlence ve gösteri endüstrisinin tüketim nesnesine dönüşmüştür.

Günümüzde 'dijital sanat' kavramıyla sanatın daha geniş kitlelere erişimi, genç kuşaklarla etkileşim açısından yüksek hızla insanın düş gücüne sızma gizilgücünde gündeme getirilmiştir. Robotik tasarımlarla birlikte sanatsal üretime yönlendirmenin sanatın gündemine gelmiş olması dailginç bir konu. Gerçekliğin kaybolduğu bir kurguda insanları buluşturan 'dijital ortam' kültürel ve sınıfsal bağları devre dışı bırakmaktadır. Bu süreçte, geleceğimizin 'dijital sanatla simülasyon ve hologram dolu' olduğu muştusunu da almaktayız! Ve dijital sanatla gerçek dünyamızı değil sanal dünyamızı tasarlarken estetik kaygımız olmaksızın çok eğleneceğimiz dile getirilmektedir. Sanatçıların yapay zekâyâ birlikte geleceğin sanatını tasarlamaları da bana ilginç geliyor, doğrusu.

Tolstoy, "Sanat, insanları aynı duygu etrafında birleştiren yaşam için, bireylerin ve insanlığın sağlık ve mutluluğuna doğru süren ilerleyişte, insanlar arasında vazgeçilmez bir birlik ve beraberlik aracıdır," demiş. Peki dijital sanat, insanlar arasında bir birlik ve beraberlik aracı olabilir mi? 20. yyda bilindiği üzere başka pek çok şey gibi sanatın da sonunun geldiği kimi düşünürler tarafından dile getirildi. Sözgelimi sanat eleştirmeni ve düşünür Arthur C. Danto, Batı sanatının Hegelci anlamda bittiğini duyurmuştur. Danto'ya göre, geleneksel estetik

kavramları ve anlayışları çağdaş sanata uygulanamaz artık. “Her şeyin meşru olduğu tarih sonrası bir döneme girilmiştir”. Danto, “sanatın sonu” deyişiyle yeni bir kültürel gerçekliğin başlamasına işaret etmiştir (Arthur C. Danto, Sanatın Sonundan Sonra, Ayrıntı Yayınları, 2010). Donald Kuspit ise “Sanatın Sonu” adlı yapıtında “dışkısal postsanat”ın (sıradan olanı hiçbir bakış açısı sunmadan bir gösteriye dönüştüren sanatın) hiçbir yere varamadığını söyler (Metis Yayınları, 2010, sayfa 138). Kuspit, romantizmle beraber başlamış olan bilinçdışının keşfini sanatın esin kaynağı olarak gördüğünü ve ‘sanatın sonu’ sürecinin kaynağının bilinçdışının terkedilmesi olduğunu dile getirir. Buna karşın Kuspit, sanatçının dibe vurduğu noktada kendi iç dünyasına dönerek yeniden doğacağını söyleyerek eskinin insan odaklı duygularının yenilik ve eleştirelilikle birleştirilmesiyle kavramsal olanın nesneye yansımalarının gerekliliğine ve estetik gerekliliğe dikkat çeker.

Bense sanatın sonunun geldiğinedeğil, gerçek dünyada nitelikli ve insanca bir yaşamın sürdürülebilmesi için sanatın gerekliliğine odaklanırdım. Ernst Fisher’in “Sanatın Gerekliliği” (Kuzey Yayınları, 1985) adlı yapıtı benim gibi pek çok okuruna ışık tutmuştur, bu konuda. Sanatın insanın dünyayı tanıyıp değiştirebilmesi için gerekli olduğu, ama salt özündeki büyü yüzünden de gerekli olduğu dile getirilir, bu yapıtta. Aslında insanın kendisini tanıyabilmesi için bile sanat gereklidir. Sanatın geleceğinin ne olacağı konusunda ise insanlık için kesinleşmiş bir durum olmadığı sürece sanat için de olamayacağı, gelecekteki sanatın sayısız yönelişlerden, farklı dile getiriş biçimleri ve olanaklarından doğacağı, sayısız değişimin yansıması olacağı, çünkü insanın tükenmez olanaklara sahip olduğu yine Ernst Fisher tarafından dile getirilmiştir.

Düşünceme göre yaşadığı dönemi tarihsel gerçekliğe bağlı bir derinlik içinde kavrayan, üretim koşullarında sosyal çevresiyle etkileşim içindeyken yönetsel ve kültürel değişimleri algılayan, özgün bir bakış açısıyla estetik kavrayışını ve bir bağlamda sanatsal düşüncesini oluşturup nesnesine yansıtan yaratıcı ya da yenilikçi insanlar şu ya da bu biçimde bir sanat yaşantısını ve sanatsal etkileşimi sürdürebilir. Ancak, insanların ‘dijital ortam’ ve yapay zekâyla etkileşiminin artmasıyla birlikte yaratıcılıklarını ya da özgürce düşünebilme yetilerini nasıl ve ne yönde sürdürecekleri de düşündürücü bir konu.

Kötümserlik Hiç Bir şey Üretemez...

TUNCA TÜNAY

Doğa kurallarına uyan, öylesine bir başlangıçtır yaşam. Hiç bir etkinliğimiz olmadan, nerede ve nasıl yaşayacağımızı bilmeden tepetaklak içine düşüveririz. Bir başka deyişle yaşam bizi içine alır.

Dünyaya geldiğimizde, ilk istem dışı davranışımızın, nefes almak ve ardından ağlamak oluşuna bazen aklım takılır. Neden doğduğumuz anda ağlamayı biliriz de gülmeyi çok sonradan öğreniriz? Doğrusunu isterseniz bu sorunun bilimsel açıklamalarına aldırmanm bile. Bence, bir bebenin ilk çığlığı güvenden yoksun kalışın, yaşama itelenmenin korkusundandır. Ayrıca kötümserliğin doğamızda olmasına karşın iyimserliğin sonradan öğrenildiğinin en geçerli kanıtı da bu sorunun içindedir.

Yaşam, onu aldığımız andan başlayarak, iyisi ve kötüsüyle bizimdir. Bir süre açlığımızı giderenlere, gereksinimlerimizi karşılayanlara bağımlı olduktan sonra onunla iki hasım gibi yüz yüze kalırırız. Yaşamın binbir yüzü, umutlar-umutsuzluklar, sevinçler-acılar, başarılar-başarısızlıklar gibi karşıtıllıklarıyla önümüze dikiliverir. Çoğumuz onun iyi yanlarını doğal karşılarırken, kötü yanlarının yalnızca bize rastladığını düşünüp, yaşama küseriz.

Doğamız gereği iyiden aldığımız pay genelde yetmezken, kötüden aldığımız paylar, taşınacak gibi değildir. Yaşamı, bu pencereden gördüğümüzde, kötümserlik bir yaşam biçimi olurur. İşte o zaman akli yalnızca taşıdığı yükte olan bir hamala döneriz. Düşündükçe yükümüz daha da ağırlaşır. Kötümserlik edilgen olduğundan, öylece kabul edilir. Bir başka deyişle insan ondan kurtulma ve mutluluk üretme kavgasını yapacak gücü gösteremez. Uzun sözün kısası yaşama kötümser yaklaşmakla, insan yenilgisini kendi eliyle hazırlar.

Mutluluk asla insana öylesine verilen bir armağan ya da başa konan bir talih kuşu olmayıp can suyu iyimser bakış olan bir tarladır. Daha doğrusu, mutluluğu üreten iyimserliktir. İyimser insan gözlemciden öte keskin bakışlıdır ve mutluluğunun yeşereceği toprağı ve iklimi seçebilen bir çiftçidir. Ayrıca yeşeren dalların meyve vermesini bekleyecek kadar sabırlı ve de yaşamın tüm koşullarına dirençli bir savaşçıdır da. Ürettikleriye, salt kendini değil, çevresini de doyu

Vatan Şairi Ve Özgürlük Sembolü

NAMIK KEMAL

(21 Aralık 1840 Tekirdağ / 2 Aralık 1888 Sakız Adası)

Yılmaz çongar

Yıl 1873. Osmanlı İmparatorluğu'nun başında on iki yıldır Sultan Abdülaziz (1830-1876) (saltanatı 1861-1876) bulunmaktadır, daha da üç yıl padişahlık yapacaktır. Mart ayının son günleri, İstanbul'da Güllü Agop'un işlettiği Gedikpaşa Tiyatrosu'nda bir oyun sahneye konmaktadır. O günleri,Rifat Menemencioğluşöyle anlatıyor:

“Oyunun Gedikpaşa Tiyatrosunda ilk defa sahneye konulmasında her yerin fiyatı üç katıydı.Pederin muvafakatini (babamın iznini) alarak tiyatroya gittim. Ayakta durmak için bile yer bulamayarak eve döndüm. Ertesi gün bilet bulabildim koltuk numaram yirmi sekiz idi. Oyunu hayranlıkla, kendimden geçerek,izledim.Tiyatro o gün başka bir alemdi. Aktörlerin ağzından çıkan her cümle alkışlanıyor hususiyle (özellikle) vatan, hürriyet veya millet sözleri duyuldukça bütün seyirciler coşuyor, ayağa kalkıyor, naralar atıyor, tiyatro binası yerinden oynuyordu. Oyunun sonunda;“Yaşasın kemal-i millet!”, “Yaşasın vatan!” , “Yaşasın hürriyet!”sözleri tiyatroyu inletti. Bunu takiben seyirciler salonu terk etmiyordu. “Muharriri (yazarı) isteriz” diye bağırıyordu. Dakikalar geçiyor bağırışma, çağırışma, gürültü artıyor fakat muharrir gelmiyordu. Nihayet sahneye birisi çıktı “muharririn burada olmadığını, ikinci perde açıldığı sırada tiyatroya zaptiyelerin (polislerin)gelip onu tevkif ettiğini (tutukladığını) ve hapis haneye götürdüklerini” söyledi.Bunun üzerine halk sandalyeleri kırmaya başladı ve o hiddetle dışarı taşıtı,Bab-ı Ali'ye doğru yürümeye başladı. Hatta en öndekiler koşuyorlardı. Yolda onları zaptiyeler engelledi. Birçok yaralanan oldu. Bu oyunun adı, “Vatan Yahut Silistre”, yazarın adı ise Namık Kemal idi. Hemen ertesi günüözel bir vapurla Namık Kemal Magosa'ya sürgün olarak götürüldü. Aynı gün Ahmet Mithat Efendi (1844 İst.-1912 İst.) ve Ebüzziya Tevfik Bey de(1849 İst-1913İst.) Rodos adasına sürgün edildi.

Namık Kemal yüz elli yıldır Türk Ulusu'nun yüreğinde yaşayan, şiirleriyle, düzyazılarıyla Türk tarihinde ve edebiyatında yeri doldurulamayacak bir anıttır “Vatan şairi kimdir?” diye sorulduğunda, her Türk'ün usuna önce Namık Kemal gelir çünkü o ulusumuzda özgürlük düşüncesini yaratmış ve vatan sevgisini uyandırmıştır. Atatürk der ki:

“Bedenimin babası Ali Rıza Efendi (1830 Selanik -1893),fikirlerimin babası Ziya Gökalp (23 Mart1876 Diyarbakır – 25 Ekim 1924 İst.), duygularımın babası Namık Kemal'dir.”

Namık Kemal'in kendisi, dedeleri, çocukları ve torunları hakkında detaylı bir soyağacı şeması Londra Müzesi'nde bulunmaktadır.Şairin gerek dedeleri,gerekse torunları arasında tarihimizin ünlü kişileri vardır. Örneğin Topal Osman Paşa, beş kuşak önceden dedesidir.

Topal Osman Paşa 1663 Yılı'nda Mora Yarımadası'nda doğar. Ailesi o zamanın iskan politikası gereğince Konya'dan göçmüştür.

Genç yaşta babasıyla İstanbul'a gelir ve Topkapı Sarayı'na muhafız (korumacı) asker olarak girer. 21 yaşında deniz yoluyla Mısır'a gönderilir. Yolda İspanyol korsanlarına esir düşer, ayağından yaralanır ve topal kalır. Malta adasında hapis yatar, oradan kaçar kurtulur, İstanbul' döner. 1711 Yılı'nda Prut Savaşında Ruslar'la, daha sonraki yıllarda Avusturyalılar'la, Venedikliler'le savaşıır. Büyük kahramanlıklar gösterir, ünlenir.1718'de Pasarofça Antlaşması'ndan sonra Bosna'da,Vidin'de valilik yapar. 1731 Yılı'da yeni tahta çıkmış olan Sultan Birinci Mahmut'un (1696 – 1754) (Saltanatı 1730 -1754) iradesiyle İstanbul'a döner ve Mühr-ü Hümayun'u teslim alarak sadrazam olur. Görevini beş ay sürdürür, hem sadrazamlıktan hem de devlet hizmetinden istifa eder. Padişah bu istifayı kabul etmez, onu Trabzon, Erzurum valiliğiyle görevlendirir. Bu arada Osmanlı-İran Savaşı sürmektedir. Osmanlı Ordusu'nun başında Humbaracı Ahmet Paşa (Fransız asıllı Comte deBonneval) (1675 – 1747) vardır. Osmanlı Ordusu cephelerde yenilmektedir. 70 yaşındaki Topal Osman Paşa padişahın iradesiyle Tiflis Muhafızlığına ve İran Seraskerliğine (başkomutanlığına) atanır. Yüz bin kişilik Osmanlı Ordusu'nun başında Kerkük'ü geçer. İran Ordusu'nun komutanı Nadir Şah'tır (1688 – 1747) (İran Şahı saltanatı 1737 – 1747). On iki saatlik bir yürüyüşün ardından iki ordu Düleyicik Ovası'nda karşılaşılır, savaş dokuz saat sürer, İran Ordusu yenilir, Nadir Şah yaralanır ve kaçar. Zafer İstanbul'da duyulur, Saray'da ve her tarafta sevinç gösterileri, şölenler yapılır. Paşa Kerkük'te karargah kurar, erlerin bir bölümünü izine gönderir, zaferin tadını çıkarır. Aradan üç ay geçer, Nadir Şah toparlanır. Kerkük'e baskın tarzında hücum eder, Osmanlı Ordusu yenilir, Topal Osman Paşa şehit olur. Baş kesilir ve bir gümüş tepsi içinde Nadir Şah'a sunulur, tarih 20 Temmuz 1733. Paşa'nın türbesi Kerkük'te, Kasım Camii'nin mezarlığındadır. Topal Osman Paşa tarihimizin onurlu sayfalarında yer alan bir kahramandır.

Topal Osman Paşa'nın oğlu Ahmet Ratip Paşa'dır (1711 Mora – 1758 Mora)Üçüncü Ahmet'in kızı Ayşe Sultan'la evlidir. Vidin, Yanya valiliklerinde bulunmuş, 1743'te Kaptan-ı Derya olmuştur. Diğer bir ünlü yönü, on tanesi erkek olmak üzere kırk bir çocuğu olmasıdır.Çocuklarının üçü paşadır, Asaf Paşa, İsmail Paşa, Müderris Osman Paşa.

Müderris Osman Paşa, 1733 yılında doğar. O zamanın geleneği olarak çocuk müneccime (yıldız falcısına) götürülür. Falcı "Bu çocuğu asker yapmayın, bilim adamı olsun, yoksa sonu iyi olmaz" der. Falcıya inanan babası, Osman'ı bilim yolunda yönlendirir. O, çok başarılı bir öğrencidir, medreseyi bitirir ve orada öğretim görevlisi olarak kalır, yani müderris olur, yıllar içinde giderek yükselir ve sahn-ı seman müderrisi yani profesör olur, yıl 1769'dur, Müderris Osman Teselya'da görevlidir. O yıllar Rumlar Mora'da isyan çıkarırlar, medrese öğrencileri askerlerin yanında çarpışmak ve isyanı bastırmak için Mora'ya giderler, elbette başlarında öğretmenleri Müderris Osman da vardır. İsyân bastırılır, Müderris Osman savaşta büyük yiğitlikler, kahramanlıklar gösterir. Vali Mehmet Paşa durumu İstanbul'a Sultan Üçüncü Mustafa'ya (1717 – 1774) (Saltanatı 1757 -1774) bildirir. Padişah, Müderris Osman'ın bilimsel rütbesini iki derece yükseltir, fakat şeyhülislam bu duruma karşı çıkar ve "İlmi rütbeler bilimsel başarı sonucu verilir, cihat etmek konumuzun dışındadır" der. Bunun üzerine padişah askeri paşalık rütbesi verir ve Müderris Osman, Müderris Osman Paşa olur,

bu rütbeyle birçok savaflara katılır. Silistre’de Ruslarla çarpışır, kendisine seraskerlik, başkomutanlık ve gazi unvanı verilir. Padişah tüm Rumeli’nin idaresini ona verir ve ordu Müderris Osman Paşa’yı çok sever. Aynı zamanda Saray’da dedikodular başlar, sevmeyenler iftiralar atarlar, Padişah’a “Eğer size isyan ederse onu durduracak kuvvetimiz yok” derler. Padişah söylenenlere inanır ve onu Eğriboz Kalesi’nde görevlendirir, arkasından da, cebinde ölüm fermanı olan iki cellat yollar. Paşa kalenin girişinde idam edilir, kesilen başı padişaha gönderilir ve Topkapı Sarayı’nın girişinde bulunan “İbret Taşı” nda günlerce halka gösterilir.

Ahmet Ratip Paşa’nın diğer bir oğlu şemsettin Bey’dir, onun oğlu Mustafa Asım Bey, Tekirdağ (Tekfurdağ) vali muavini Abdüllatif Paşa’nın kızı Fatma Zehra hanımla evlenir ve bu evlilikten 1840 yılı 21 Aralık günü dedesinin Tekirdağ’daki konağında Namık Kemal doğar. Gerçek adı Mehmet Kemal’dir. Babası Mustafa Asım bey mneccimdir, gelecekteki olayları sezebilir, rüyalar hakkında yorumlar yapar, bir süre Yıldız Sarayı’nda İkinci Abdülhamid’in mneccimbaşılık görevini de yapmıştır. Seksen dört yaşında ölmüş, oğlunun ölümüne tanıklık etmek şanssızlığına uğramıştır.

Namık Kemal yedi yaşında iken, dedesinin görevi nedeniyle Afyon’dadır ve orada annesini kaybeder, babası başka bir kadınla evlenince, onu dedesi büyütür, atanmalar nedeniyle düzenli okula gidemez fakat özel dersler alır rneğin Afyon’da Farsça dersleri görür. Sekiz yaşında İstanbul’dadır, üç ay Beyazıt Rüştiyesi’ne dokuz ay da Valide Mektebi’ne devam etmiştir.

1853 yılında dedesi Kars Valisidir. Namık Kemal bir buçuk yıl orada yaşar. Karslı şair ve müderris Vaizzade Mehmet Efendi’den Divan Edebiyatı dersleri alır, ilk şiir denemelerini orada yazar. Kars’ta bir kızın cenazesine gider, bu kız asker olan sevgilisinin arkasından, erkek kıyafeti giyerek gitmiş, orduya katılmış, savaşırken şehit düşmüştür. Bu kızın öyküsü, ilerde yazacağı ve nlenmesine neden olan “Vatan Yahut Silistre” adlı tiyatro yapıtına esin kaynağı olur. Kars’ta cirit, binicilik gibi spor dallarıyla de ilgilenmiştir, orada kaldıkları ev halen Namık Kemal Müzesi’dir.

Namık Kemal, on beş yaşındayken Sofya’ya gider. Dedesi, Sofya valisidir, babası da Filibe malmdrdr. Orada kaldığı dört yıl boyunca yine öğretmenler tutulur, özel dersler alır. Hece ve aruz ölçüleriyle şiirler yazar, dedesinin şair arkadaşı Binbaşı Eşref Bey’e okur, o da çok beğenir, yine böyle şiir okuduğu birgün, Eşref Bey ona (yazıcı, yazar) anlamına gelen (Namık) adını verir. O günden sonra Namık Kemal bu ad ile anılır, kendi de bu adı benimser.

Namık Kemal on sekiz yaşına geldiğinde Niş kadısı (yargıcı) Ragıp beyin kızı Nesime hanımla evlendirilir. Bu evlilik daha çok aile baskısıyla olmuştur oysa eşi kültür ve yetişme yöntemleri bakımından ona hiç uygun değildir. Birbirleriyle duygusal bağlar kuramazlar, zaten yaşamları ayrı geçmiş, Namık Kemal gurbetlerde, sürgün adalarında dolaşırken eşi hep kızıyla oturmuştur. Bu evlilikten Feride adlı kızı ve Ali Ekrem adlı oğlu dünyaya gelir.

Namık Kemal 1857 yılında İstanbul’a döner, kısa süre içinde büyük annesini ve dedesi Abdüllatif Paşa’yı yitirir. Babasının, ikinci eşi Drriye Hanım’la oturduğu Kocamustafapaşa’daki eve yerleşir, yanlarında bir de üvey kardeşi Naşit Bey vardır. Namık

Kemal, Hariciye Nezareti, Tercüme Bürosu'nda (Dışişleri Bakanlığı Çeviri Bürosu) işe başlar, bu arada Divan Edebiyatını öğrenir, şair arkadaşlar edinir.Yenişehir'li Avni'den (1826 Larissa, Yunanistan- 1884 İst.) etkilenir,Leskofça'lı Galip Bey'le (1828 Leskovaç, Sırbistan - 1867 İst.) tanışır, Hersekli Arif Hikmet Bey'in (1839 - 1903) Laleli'deki konağında düzenlenen edebiyat toplantılarına katılır, Encümen-i Şuara adlı şairler topluluğunda kendine yer bulur. 1863 yılında yani yirmi üç yaşındayken, edebiyatta batılılaşmanın ilk adımını atan Şinasi (1826 İst. - 1871 İst.) ile tanışır ve yaşamının yönü değişir. İlgisini batıya çevirir, batının tarihini, geçirdiği politik ve siyasi evreleri öğrenir, sanatını ve sanatçılarını izler. Bu arada Fransızca'sını ilerletir ve Şinasi'nin yayınladığı Tasvir'i Efkar gazetesinin yazı kadrosuna katılır. Gazetede yayınlanan yazılarında vatan, millet, hürriyet, parlamento, hukuk gibi sözcükleri çok kullanarak halkın usunda o zaman için yeni olan bu kavramları geliştirmeye ve onları bilinçlendirmeye çalışır. Sanatçı yeteneğini toplum için kullanır, yaşamı boyunca "Toplum için sanat" der.

1865 yılında Şinasi gizlice Paris'e gider, gazetenin idaresi kendine kalır.O günlerde, adı önce "İttifak-ı Hamiyyet" olan, "Yeni Osmanlılar" denen gizli derneğin kurucularındandır. Avrupalılar bu derneğe "JeuneTurque" (Jöntürk), yani "Genç Türk" derler. Derneğin amacı, Osmanlı İmparatorluğu'nda, Avrupa'daki devletlerde olduğu gibi, bir anayasa hazırlanması ve ülkenin bir meclis tarafından idare edilmesidir yaniMeşrutiyetin kurulmasıdır.

Elindeki gazeteye her gün devlete ve padişahlığa karşı çok şiddetli ve iki üç sayfayı dolduracak kadar yazılar yazar. Sonunda derneği maddi bakımdan destekleyen Mustafa Fazıl Paşa'nın (1829 Kahire - 1875 İst.) Sultan Abdülaziz'e karşı yazdığı ve Belçika'da yayımlanan bir yazıyı çevirerek Tasvir-i Efkar'da halka duyurur. Bu bardağı taşıran son damla olur ve 1867 yılı şubat ayında gazete kapatılır. Namık Kemal İstanbul'dan uzaklaştırılmak amacıyla Erzurum'a vali yardımcısı olarak, Muhbir gazetesinin sahibi Ali Suavi(8Aralık 1839 İst. - 20 Mayıs 1878 İst.) Kastamonu'ya, Ziya Paşa da (1825 İst. - 17 Mayıs 1880 Adana) Kıbrıs Kaymakamlığına atanır. Her üçü de yeni görevlerine gitmezler ve mayıs ayında Paris'e kaçarlar. Avrupalılar onlara kucak açar. Sultan Abdülaziz' in o yıl Paris'i ziyareti üzerine Jöntürkler Londra'ya geçerler. Muhbir gazetesi orada yayımlanır. Namık Kemal, Ali Suavi ile anlaşamaz ve Muhbir'den ayrılır. Londra'da Mustafa Fazıl Paşa'nın maddi desteği ile Ziya Paşa'yla beraber Hürriyet gazetesini çıkarmaya başlar. Bir süre sonra Mustafa Fazıl Paşa Sultan Abdülaziz ile arasını düzelterip İstanbul'a döner ve Jöntürlere olan maddi desteğini keser. Gazete kapanır, Namık Kemal sadrazam Ali Paşa'nın (1815 İst. - 1871 İst.) bilgisi altında devlete karşı yazı yazmamak koşuluyla yurda döner. Yıl 1870'tir.

Ali Paşa 1871'de ölür. Namık Kemal,Ebüzziya Tefvik ile İbret gazetesini yayımlar ve yine devlet politikasını eleştiren yazılar yazar, sonunda "garaz marazdır" adlı Mithat Paşa'yı koruyan bir yazı üzerine Namık Kemal İstanbul'dan uzaklaştırılmak amacıyla Gelibolu'ya Kaymakam olarak atanır. Birkaç ay görev yaptığı ilçede Vatan Yahut Silistre adlı oyununu kaleme alır. Gazi Süleyman Paşa'nın (1316 Söğüt - 1359 Bolayır) Bolayır'daki gömütünü ziyaret eder ve yanındaki Ebüzziya Tefvik Bey'e," ölürsem beni buraya gömün" der.Gelibolu'daki görevini sürdürürken yine Padişah'a karşı yazılar yazar, gazetelere yollar sonuçta oradaki bir kuduz salgını bahane edilerek yalnız kaymakamlıktan alınmakla kalınmaz devlet görevinden de açığa alınır.

İstanbul'a döndüğünde yıl 1873'tür, İbret gazetesinin başına geçer, aynı zamanda kendini tiyatro oyunları yazmaya verir, "Vatan Yahut Silistre" adlı oyunu Gedikpaşa'daki Güllü Agop'un Osmanlı Tiyatrosu'nda sahneye konur. Oyun, her gece halkı coşturur, "vatan, özgürlük, Şehzade Murat" diye bağırarak halk sokaklara dökülür. Sonuçta Namık Kemal tutuklanır, özel bir gemiyle Kıbrıs'a götürülür, Magosa'da zindana hapsedilir, aynı zamanda Ahmet Mithat Efendi ve Ebüzziya Tevfik Bey Rodos Adası'na sürülür. "Vatan Yahut Silistre"nin konusu şöyledir:

"İslam Bey savaş çıkar çıkmaz nişanlısı Zekiye ile vedalaşır, hemen cepheye gidecektir; onu dışarda bekleyen gönüllülere "Beni seven arkamdan ayrılmaz" dediğini duyan Zekiye, gizlice erkek kılığına girer, Adem adıyla gönüllüler arasına katılır. Silistre kalesi komutanı miralay (Albay) Sıtkı Bey çelimsiz bulduğu Adem'i geri göndermek isterse de "çocuk" kalmakta direnir. İslam yaralanmıştır ama Abdullah Çavuş ve Adem'le gidip düşman cephaneliğini havaya uçurur. Düşman kalenin kuşatmasını kaldırmış, geri çekilmiştir. Adem'in kimliği ortaya çıkar. Sıtkı Bey'in de Zekiye'nin öldüğü sandığı babası olduğu anlaşılır. Kazanılan zafer sevinçleri arasında İslam'la Zekiye'nin düğünleri yapılır."

Namık Kemal, çok olumsuz koşullar altında otuz sekiz ay zindanda yaşar. Yazınsal nitelikli yapıtlarının büyük kısmını burada yazar. Örneğin "İntibah" (Uyanış) romanı. Bu yapıt, olayların toplumsal ve bireysel yönlerini araştırmak, ruhsal sorunların çözümlerine ışık tutmak bakımından Türk yazınında bir ilktir.

"İntibah" yahut "Sergüzeşt-i Ali Bey" 1876 yılında yayımlanmıştır ve konusu şöyledir:

"Ali Bey adında bir genç, İstanbul'da Çamlıca'da Mahpeyker adında bir aşüfteye (oynak, açık saçık kadın) tutulur ve bağlanır. Annesi oğlunu bu kötü yoldan çevirmek için eve bir cariyeye alır, adı Dilaşup'tur. Ali Bey tarafından terk edilen Mahpeyker öç almak için Dilaşup'a iftiralar atar, Ali Bey'in annesinin ölümüne sebep olur, son olarak Ali Bey'i öldürtmek için onu bir bataklığa sürükler, orada Dilaşup Ali Bey'i kurtarmak isterken kendisi ölür. Tüm bu dolapların Mahpeyker tarafından çevrildiğini anlayan Ali Bey onu öldürür, atıldığı hapishanede altı ay sonra kendisi de ölür."

30 Mayıs 1876 günü bir darbe olur, Sultan Abdülaziz tahttan indirilir, yerine Sultan Abdülmecit'in (25 Nisan 1823 – 25 Haziran 1861) (saltanatı 1839 -1861)oğlu Beşinci Murat (21 Eylül 1840 – 29 Ağustos 1904) (Saltanatı 1876'da 93 gün) geçirilir. Beş gün sonra, yani dört haziranda, Sultan Abdülaziz Feriye Sarayı'nda bilekleri kesilmiş olarak ölü bulunur.Ölüm şekli hakkında rivayetler hiçbir zaman bitmez, hatta bugüne dek sürer,acaba intihar mı etti? Yoksa öldürüldü mü? Darbeyi yapan Serasker Hüseyin Avni Paşa (1819 İsparta – 1876 İst.) ise, on bir gün sonra, on beş haziranda Abdülaziz'in kayın biraderi Kurmay Binbaşı Çerkes Hasan tarafından öldürülür. Katil hemen ertesi gün asılarak idam edilir. Bu denli dehşet verici olayların üstüste gelmesi karşısında, psikolojisi zaten bozuk olan yeni padişahın akli dengesi tümüyle gider, ve doksan üç gün süren saltanattan sonra tahttan indirilir. Yerine kendinden iki yaş küçük olan, otuz dört yaşındaki İkinci Abdülhamit geçirilir.

Namık Kemal, bu arada tüm mahkumlar için yayımlanan bir “genel af” tan yararlanarak 19 Haziran 1876’da Magosa’dan İstanbul’a döner ve kahraman gibi karşılanır. Padişah’ın anayasa oluşturmak için kurduğu komisyonda görev alır. 23 Aralık 1876 günü meşrutiyet ilan edilir. 24 Nisan 1877’de 93 harbi (1293), Türk-Rus Savaşı başlar, ve İkinci Abdülhamit (1842 – 1918) (Saltanatı 1876 1909) harbi bahane ederek Millet Meclisi’ni 13 Şubat 1878’de süresiz kapatır ve bu durum İkinci Meşrutiyetin ilan edildiği 23 Temmuz 1908’e dek sürer. Bu devre “İstibdat” veya “Mutlakiyet” devri denir, 30 yıl, 5 ay, 9 gün sürmüştür.

Padişah, meşrutiyet yanlısı olan tüm gazetecileri, politikacıları birer bahaneyle İstanbul’dan uzaklaştırır. O günlerde Namık Kemal bir şiir yazar ve yayımlar, birçok sözcüğü Arapça ve Farsça olan şiirde: “Bir şey ikilenirse üçlenir” denilmektedir, bununla; Abdülaziz’in gittiği, Beşinci Murat’ın gittiği, sıranın İkinci Abdülhamit’e geldiği, anlatılmak istenir. Namık Kemal hapse atılır, beş ay tutuklu kalır, sonuçta Midilli Adası’na sürgün edilir. İki buçuk yıl sonra adaya kaymakam olarak atanır. Oradaki ilk girişimi Türklerin yaşam düzeyini yükseltmektir, yirmi adet Türk okulu açar, edebiyat çalışmalarına hız verir, Vaveyla, Vatan Mersiyesi, Murabba, adada yazdığı şiirlerdir. Namık Kemal’in Türkleri kalkındırma çalışmalarından hoşlanmayan Rum ahalisinin şikayeti üzerine Şair 1884’te Rodos kaymakamlığına atanır. Burada önceden başladığı “Osmanlı Tarihi” adlı yapıtı üzerinde çalışır, birinci cildini Saray’a Padişah’a gönderir, fakat yapılan bir ihbar sonucunda yapıtın basımı durdurulur ve tüm kopyaları toplatılır. Bu adada da İngilizlerin ve Rumların şikayeti üzerine 1887’de Sakız Adası’na kaymakam olarak atanır. Orada rahatsızlanır, yakalandığı zatürrie hastalığından kurtulamaz 2 Aralık 1888 günü ölür. Cenazesi önce adadaki bir caminin gömütlüğüne (haziresine) gömülür, sonradan vasiyetine uyularak Gelibolu, Bolayır’da Orhan Gazi’nin (1281 Söğüt-1360 Bursa) (Beyliği 1326 –1359) oğlu Rumeli Fatih Gazi Süleyman Paşa’nın türbesinin yanına nakledilir.

Namık Kemal’in oğlu Ali Ekrem Bolayır 1867 yılında doğar. Babası Avrupa’dadır ve Recaizade Mahmut Ekrem’i (1847 – 1914) çok sevdiğinden oğlunun adının Ekrem olmasını ister. Ali Ekrem, özel öğretmenlerden eğitim alarak yetiştirildi, babası Sakız Kaymakamı (mutasarrıfı) iken, İkinci Abdülhamit’e başvurarak “Oğlunun eğitim için Avrupa’ya gönderilmesini” ister, Padişah ise onu Avrupa’ya göndermeyip, Saray’da kendi bürosuna genel sekreter, yani mabeyn katibi yapar. Ali Ekrem bu görevi on sekiz yıl yürütür, daha sonra Kudüs kaymakamlığı, Beyrut valiliği, Akdeniz adaları valiliği, İstanbul Edebiyat Fakültesi’nde profesörlük, (Darülfünun’da müderrislik) Galatasaray Lisesi’nde edebiyat öğretmenliği görevlerinde bulunur. Şairdir, şiirleri babasınıninki denli güçlü olmasa da edebiyat çevresinde bir yer edinmiştir.

Ali Ekrem Bolayır’ın bir oğlu, üç kızı olur. Oğlu Cezmi 1896 yılında doğar. Yabancı okullarda ve İsviçre’de eğitim görür. 1917 yılında Cezmi, yirmi bir yaşındadır, babasının Boğaz’da Arnavutköy’deki köşkünde oturur. Müziğe çok yeteneği vardır. Büyükkada’da yaşayan Belçikalı bir kadın öğretmenden keman dersleri alır. Bazan kadın Arnavutköy’üne gelir, bazan o Büyükkada’ya gider. Cezmi, evli ve çocuklu olan bu kadına aşık olur, onu o denli sever ki, kocasından kıskanmaya başlar. Gençliğin ve deneyimsizliğin verdiği duygusallıkla,

keman sesinin ince nağmeleri arasında daha da alevlenen aşkını yenemez. 6 Mart 1917 günü eniştesi Rifat Menemencioğlu'nun Şişli'deki evinde, onun tabancasıyla intihar eder. Kaldırıldığı Şişli Etfal Hastanesi'nde iki gün sonra ölür. Cenaze törenine Sadrazam Sait Halim Paşa (1863 Kahire – 1921 Roma), Talat Paşa (1874 Edirne – 1921 Berlin) ve devletin üst düzey kişileri katılır. Babası akli dengesini yitirir, uzun süre Dr. Mazhar Osman'ın Bakırköy'deki kliniğinde tedavi görür. Son yıllarında kendini içkiye verir. 17 Ağustos 1937 günü gırtlak kanseri nedeniyle ölür.

Namık Kemal'in bir de kızı Feride vardır. 1864 yılında doğar. Evlendiği Rifat Menemencioğlu, Osmanlı Ayan Meclisi (senato) başkanlığı ve üç kez Maliye bakanlığı yapmıştır. Oğullarından Muvaffak Menemencioğlu, Anadolu Ajansı genel müdürüdür ve Avrupa'dan ülkemize modern beden eğitimini getiren kişidir. Onun oğlu Turgut Menemencioğlu, büyükelçidir. Namık Kemal'in diğer torunu Numan Menemencioğlu, büyükelçilik yapmıştır ve bir devrin dışişleri bakanı da olmuştur.

Namık Kemal'in yalnız bir tane saçlı fotoğrafı vardır, oda tüm okul kitaplarında ve dergilerde yayımlanmış olduğundan toplum onu saçları gür bir kişi olarak tanır, oysa diğer tüm resimlerinde Namık Kemal'in başı çıplaktır yalnız yanlarda biraz saçı vardır.

Şairin, Hacı Arif Bey (1831 İst. – 1885 İst.) tarafından segah makamında bestelenmiş olan şarkısı halen Türk Müziği konserlerinde okunur:

“Olmaz ilaç sine-i sadpareme / Çare bulunmaz bilirim yareme

Baksa tabiban-ı cihan çareme / Çare bulunmaz bilirim yareme”

Önceleri şiire nazirelerle yani, başka şairlerin şiirlerine benzetmeler yapmakla başlayan, giderek Divan Şiiri'ni inceleyen ve benimseyen Namık Kemal, o zamanlar Leskofça'lı Galib'i “Mürşid-i alicenabım Galib-i Agah'tır.” diyerek anar, fakat Şinasi'yle karşılaşp, Tasvir-i Efkar'ın yazı kadrosuna girdikten ve özellikle batı ülkelerindeki sanatsal akımları izledikten, onların düşünce düzeylerini algıladıktan sonra tiyatro, roman, şiir, düzyazı ve eleştiri alanlarında yenilikçi atılımlar yapmaya başlar. Gazetelerde yayımlanan beş yüzü aşkın yazılarında batı ülkelerindeki parlamenter sistemi ve onların devlet yönetim biçimlerini överek açıklar. Bizim ülkemizde de bir an önce meclis-i mebusanın (millet meclisinin) kurulmasını, teşkilat-ı esasiye kanununun (anayasanın) hazırlanıp uygulanmasını önerir, devlet yönetiminde tek elden idareye, yani mutlakiyeteson verilmesini ister, elbette bu yazılar Saray çevrelerinin, padişahın hiç hoşuna gitmez, bu nedenle yaşamı süresince hapislerden, sürgünlerden kurtulamaz.

Namık Kemal, anamalcı, sömürgeci ülkelerin durumlarını da değerlendirir, düşünmeden yapılan ticaret anlaşmaları nedeniyle, ülkemizin, endüstriyel kalkınmalarını başaran devletler karşısında, onlara hammadde sağlayan bir pazar haline dönüşeceğini vurgular, yetkili makamları uyarır. O, bugün bile ülkemizde çok gerekli olan atılğan, mücadelecı, tam bir aydın tipidir.

Namık Kemal, Londra’ da 29 Haziran 1868 günü yayımlanmaya başlayan Hürriyet gazetesinde “Hubbu’l Vatan Minel İman”, yani “Vatan Sevgisi İmandan Gelir” adlı başyazısında “özgür düşüncenin ancak vatan ile birlikte yaşayabileceğini” anlatır. Kişilerin doğuştan sahip oldukları özgürlük düşüncesinin, baskıyla ve zulümle asla ortadan kalkmayacağını belirtir. “Barika-i Hakikat,Müsademe-i Efkardan Doğar”, yani “Gerçeklik Şimşeği, Düşüncelerin Çarpışmasından Oluşur” adlı yazısında yine devlet yönetimini yerer, meşrutiyet idaresine ulaşmak için gerekli koşulları ortaya koyar.

Hukuk konusunda Fransız bilim adamı Montesquieu’den(1689 Bordeaux- 1755Paris) etkilenir. Ona göre hukuk, her ulusun kendi tarihine, kendi coğrafyasına, gelenek ve göreneklerine göre gelişen bir sistemdir.

Tüm yapıtlarında toplumu düzeltmek ve eğitmek amacını güder. Şiirlerinde biçim ve kullandığı dil, yani sözcükler ve tamlamalar bakımından eskiye bağlılıktan kurtulamaz ama anlam, duygu, kavram, içerik yönünden tam olarak yenidir. Mertlik, kahramanlık, yiğitlik, vatanseverlik, özgürlük aşıl原因an sözcükleri o denli yerinde, etkili ve şiddetli kullanır ki, dizeleri günümüze dek ulaşmış ve her aydının ezberinde ve kalbinde yer etmiştir. Hürriyet Kasidesi en iyi örnektir.

Görüp ahkam-ı asrı münharif sıtk-ı selametden
Çekildik izzet-i ikbal ile bab-ı hükümetten
Usanmaz kendini insan bilenler halka hizmetten
Mürüvvet-mend olan mazluma el çekmez ianetten
Hakir olduysa millet şanına noksan gelir sanma
Yere düşmekle cevher sakıt olmaz kadr-ü kıymetten

.....

Muin-i zalimin dünyada erbab-ı denaettir
Köpektir zevk alan sayyad-ı bi-insafa hizmetten

.....

Biz ol ali-himemerbab-ı cidd ü içtihadız kim
Cihangirane bir devlet çıkardık bir aşiretten

.....

Ne gam pür ateş-i hevl olsa da gavga-i hürriyet
Kaçar mı merd olan bir can için meydan-ı gayretten

.....

Felek her türlü esbab-ı cefasın toplansın gelsin

Dönersem kahbeyim millet yolunda bir azimetten

.....

Ne mümkün zulm ile bidad ile imhay-ı hürriyet

Çalış idraki kaldır muktedirsен ademiyetten

.....

Ne efsunkar imişsin ah ey didar-ı hürriyet

Esir-i aşkın olduk gerçi kurtulduk esaretten

.....

Kılab-ı zulme kaldı gezdiğin nazende sahralar

Uyan ey yarelişir-i jıyan bu hab-ı gafletten

Namık Kemal'in murabbaları yani dörtlükleri de ünlüdür:

Mahveder kendini bülbül bile hürriyet için

Çekilir mi bu bela alem-i pür mihnet için

Din için devlet için can çekişen millet için

Azme hail mi olurmuş bu çürük ten kafesi

Sen oldun cevrine, ey dilşiken, sen mahzun, ben mahzun

Felek gülsün sevin sin şimdi, sen mahzun, ben mahzun

Ölürsem görmeden millette ümmid ettiğim feyzi

Yazıl sin seng-i kabrime vatan mahzun, ben mahzun.

Zalim olsa ne rütbe bi perv a

Yine bünyad-i zulmü yıkar çıkarız

Merkez-i hake atsalar da biz

Kürre-i arzı patlatır çıkarız.

Vatan Türküsünden:

Yare nişandır tenine erlerin

Mevt ise son rütbesidir askerin

Altı da bir üstü de birdir yerin

Arş yiğitler vatan imdadına.

Son olarak Vatan Mersiyesinden, Mustafa Kemal'in yanıtıyla:

Doymadı gözlerimiz kan ile olsun dolsun

Babalar ağlaya dursun analar saç yolsun

Yüzümüz yerde sürülsün başımız taş olsun

Vatanın bağrına düşman dayadı hançerini

Yoğmuş kurtaracak baht-ı kara maderini

Mustafa Kemal'in Yanıtı:

Vatanın bağrına düşman dayasın hançerini

Bulunur kurtaracak baht-ı kara maderini.

Namık Kemal'in yapıtları:

Şiirleri:

Hürriyet Kasidesi – Vatan Mersiyesi – Vatan Şarkısı – Vatan Türküsü – Vaveyla – Murabba - vb.

Oyunları:

Vatan Yahut Silistre – Akif Bey – Zavallı Çocuk – Gülnihal – Celalettin Harzemşah – Kara Bela

Romanları:

İntibah – Cezmi

Eleştirileri:

Tahrib - i Harabat – Takip – Renan Müdafaaanamesi

Tarihi yapıtları ve biyografileri:

Kanije – Osmanlı Tarihi – İslam Tarihi – Devr-i İstila – Yavuz Sultan Selim – Evrak-ı Perişan

Denemeleri:

Rüya

Beş yüzü aşkın düzyazıları ve bine yakın mektupları.

İstanbul'u Geziyorum, Gözlerim Açık

Prof.Dr.YILDIZ TÜMERDEM

“ İstanbul’u dinliyorum
Gözlerim kapalı” Orhan Veli

Su-Hava-Toprak-Ateş... Tarih boyunca uygarlıkların gelişimini etkileyen kutsal dörtlü... Tüm canlıları, başta insanoğlunu günümüze taşıyan, taşıyacağı varsayılan güçlü birliktelik. Bu dörtlü orkestranın Tanrısal besteleri olmadan yaşayabilir miyiz? **“Su gibi aziz olasin”** der Anadolu insanımız kendine uzatılan, pırıl- pırıl parlayan kalaylı, kulplu ve geniş ağızlı bakır tasın içindeki yaşam pınarının buz gibi, tertemiz damlaları için. Ne güzel anlatırlar duygularını bu ve benzeri çok sayıdaki değişleriyle güzel insanlarımız. Vefasını gönül duası ile **“çok şükür”** diyerek tamamlar. Kadın ve erkek fark etmeyen bir hareketi yapar su içerken. Yere çömelir ve tası tutmayan elini başının ön tarafına koyar. Nedeni sorulduğunda, doğal bir gülümseme ile bu atasal geleneğine; **“sevaptır”** der, yalnızca. Oysa gerçek nedenini bilmediği bu davranışı, bilimsel olarak, sağlığı için doğru bir davranıştır. Midesinde kalarak barsaklarına inmesini sağlar içtiği suyun. Bütün bunlar, Anadolu topraklarında yaşamını sürdüren çalışkan, öz verili, samimi, riyasız insanımıza neden sevdalandığımı anlatır bir bakıma. Yaratan güce içten bağlıdır Anadolu insanı. Ona yaşaması için; **su-hava- toprak ve ateşi armağan etmiştir** çünkü. **“Bir içim kahvenin kırk yıl hatırı var, dostlarıma ihanet edemem”** öz deyişi de Kutsal Anadolu topraklarında gül kokulu vefa kokar.

Günümüzde, anlamı unutilan sözcüklerden yalnızca biridir **VEFA**. Türkçe sözlükte; **“sevgide sebat, sevgide dik durma, sevgi bağlılığı”** anlamına geldiği gibi, **“yetişme- kafi gelme- yetmek- yetişmek”** anlamına da gelmektedir. Beklenmedik bir zamanda, bir şeyi beklerken yaşamını yitirenler için; **“ömrü vefa etmedi”** diyerek teselli bulunur Anadolu insanı. **Ahmet Muhip DRANAS**; **“Hatırda kalan şey değişmez zamanla / Ne vefalı komşumuzsun sen Fahriye Abı”** dizeleri ile gönlünü kaptırdığı komşu kızına olan duygularını anlatmıştır. **Yakup Kadri Karaosmanoğlu**; **“Yıllar yarlardan, yarlar yıllardan vefasız”** derken sevgisi çabucak geçen, **“ayran gönüllüleri”** anlatmaktadır. **VEFA!** Bir zamanlar, İstanbul’un anılarımızı süsleyen güzel ve zarif bir semti. Kışın karlı günlerinde sokak aralarında satılan bozası ile ünlenmiş. Şimdilerde yok olmuş bütün bu ve benzer güzellikler. Sokaklarını, ellerinde tiner torbaları ile doluşan 10-12 yaşlarında çocuklarımız, en üretken evrelerinde yokluğa kucak açmış

gençlerimiz, yerlerde sürünen-dilenen, aralarında saygın-görmüş geçirmiş-sanatçıların olduğu yaşlılarımız, kucaklarında çocukları ile dilenen ana-

(33)

kadınlarımız, açıkta yiyecek, kirli plastik kaplarda su satmaya çalışan çok sayıda, üstü başı yırtık, pırtık okulsuz, okullu çocuklarımız süslemekte yazık ki. Görüntü kirliliğinin gerçek örnekleri, bu ve benzer görüntüler anlatmakla bitmez. Kapılarının önlerinde karton kutularda yığılmış eşya sergileyen dükkânlarımız, onları didikleyen insanlarımız, bilmediğimiz yabancı sözcüklerle donatılmış kapı üstü levhalar, indirim çılgınlıkları arasında bol taksitli- kredi kartlı satış reklâmları, kredi kartı reklâmını yapan banka çalışanları görülmeye değer mi bilemiyorum. Renkli giysileri, rengârenk, burnu arkası açık yüksek topuklu pabuçlular içinde, kırmızı, mor ojeli tırnakları, rimelli, rujlu yüzleri, renkli eşarplar içinde kauçuk yastıklarla destekli topuzlu, cep telefonları ile neşe içinde sokak sohbetleri yapan, her yaştaki güzel, çekici kızlarımız, her yaştaki kadınlarımız, kulakları küpeli, sakallı, jöleli saçlı, sıfır kollu, renkli, yabancı sözcüklerle süslenmiş T-şörtleri! içinde metroseksüel genç erkeklerimiz, kızlarımız ve kadınlarımız, kara çarşafli analarımız, bacılarımız, nenelerimiz, çember sakallı, çoğu kez beyazımsı tek model örgü takkeli babalarımız, dedelerimiz, genç kardeşlerimiz vb. görmek içimize dev(mega) kentin bitmesinden korktuğumuz sularını serpiyor her gün, her saat, her dakika. İstanbul'un hemen her yeri aynı görünümde, dersem pek de yanlış olmaz. Kanımca bunun adı küreselleşmek! Eşitliğin, özgürlüğün simgesi olan küreselleşmek! Dünyanın bir parçası olmak! Türkçe söylemi ile **Evrenselleşmek**. Yeni bir yüzyılda “**eşitlik, özgürlük, demokrasi**” var artık. Yerlere atılan her türlü çöp, ağızlardan çıkan her çirkin sözcük, her türlü yanlış davranış özgürlük anlamına gelmekte. Ay çekirdeklerinin kabukları, plastik su şişeleri, kolalı, enerji verici içecekler, bira teneke kutuları ve şişeleri, mısır koçanları, sigara izmaritleri, yabancı marka sigara kutuları, ayakkabıların altına yapışan çikletler, içi mikrop dolu, toprağa bulanmış tükürük damlacıkları ve pek çok güzel şey! Sürüler halinde denize uçuyor rüzgârın ılık ve romantik esintisi ile boğazın en güzel yeri dediğimiz **Emirgan'** da, **Bebek** koyunda, **Tevfik Fikret'** in yuvası **Aşıyan'** da, **Sarıyer'** de, **Rumeli Hisarı'**nda, **Anadolu Kavağında**, **Üsküdar'** da, **Caddebostan'**da, **Adalarda**, **Moda'**da **Eminönü** ve **Haliç** kıyılarında. Türkçe Sözlükteki yerleri bile unutulmuş, önemini yitirmiş, **saygı, sevgi, ilke, dürüstlük, ulusal birlik, çağdaşlık, temizlik, duyarlı ve dürüst olmak** vb. sözcüklerin. Bu ve benzer modası geçmiş sözcüklerin anlamını bilen gitgide azalıyor, bilmeye de gerek yok artık. Ne bol oksijenli temiz hava kaldı İstanbul'da ne bereketli yemyeşil mis kokulu, kır çiçekleri ile bezenmiş mutlu ve neşeli topraklar.

Ayçiçeği, Aygün çiçeği, Gün döndü tarlalarında evler, renk, renk, ıslıl, ıslıl, sıra, sıra, dizi, dizi, model, model. **Süpermarketler, Outlet Centerlar, Carefourlar, Maxiler, İKEA'lar, Metrolar** vb. muhteşem şaheserler! Bir zamanlar buğday ekilen tarlalarda, kavun, karpuz, salatalık, domates, marul ekilen bahçelerden

gölümsüyorlar, gelip geçenlere. Hem ne gereği var ki bunları ekmek için emek harcamaya? Nasılsa ithal ediyoruz dost ülkelerden. Hem ucuz, hem zahmetsiz hem de hormonsuz! Gümrük Birliğine girmedik mi, Avrupa Birliğine girmeyecek miyiz, küreselleşmiş dünyanın değerli ve saygın Ülkelerinin bir parçası değil miyiz? Mitolojik ateşimiz, artık nefes almak istediğimiz, çöplerin yerlere atıldığı parklarda, yol kenarlarında, sokak aralarında, evlerin bahçelerinde. Kutsal ateş, gerçek görevini yapıyor, özüne döndü artık! Tavuk kanadı, ızgara köfte, biftek, kuzu pırzolası, sucuk, hamburger, biber, domates, patlıcan pişirme görevi var dört mevsimde, özellikle de yaz günlerinde. Yoksulun boş midesinden gelen sesin şiddetini arttıran, kızaran et kokuları arasında top oynayan neşeli, mutlu halkımı gözlemlemek beni de mutlu etmez mi, elbette eder! O insanların arasına katılamamanın mutsuzluğunu yaşatmaz mı, elbette yaşatır! Kor alevler, işe yaramaz eski konaklarımızın yok olmasına da yardımcı oluyor bu arada. Ne gereği var ki eskiye bu denli bağlı kalmamıza. **Bit Pazarlarına Nur mu Yağacak?** onları saklamakla Yakalım, yıkalım, kıralım, dökelim ve gerçek aydın olalım, çağdaş olalım, modası geçmiş olmayalım. Doğrusu bu değil mi, yaşam sınırsız değil ki, yemeli, içmeli, gülüp oynamalıyız keyfimizce.

Ah sevdiğim İstanbul... Güzel gözlü, melek yüzlü İstanbul'um... Aldırma yazdıklarına, bakma gülümsemeyi unutmuş mutsuz, karamsar bakışlı yüzüme. Ben ; **“hem ağlarım, hem giderim”** diyen Anadolu gelini örneği, her şeye karşın seni seviyorum, seninle yaşamaktan, sende yaşamaktan mutluyum. Yıllar yılı, çok kitap okudum seni tanıtan, fotoğraflarını içime işledim geçmiş günlerini yansıtan. Seni görmediğim gençlik günlerimde, hayallerimi, düşlerimi süslüyordun. Ama şimdi ne seni ne de kendimi tanıyamıyorum bilesin. Aslında Ülkemin insanlarını olduğu gibi kendimi de tanıyamamışım bu güne dek galiba. Seni nasıl tanımayı bekliyorum ki kendimden? Ama bu gün bile, yok etmeye çalışılan, eskimeyen-eski vapurlarla Marmara denizinden Boğaza, Adalara yaptığım yolculuklarım, yaşamımı renklendiriyor gök kuşaklı günlerimden kalan geçmişin özlemi ile. Martılarla, balıkçılarla, karabataklarla el ele kol kola dolaşıyorum **Kapalı Çarşısı, Sultan Ahmet'i, İstanbul'u.** Belli olmaz bir gün martılar, balıkçılar, karabataklar da küsüp giderler **Haydar Paşa Mendireklerini.** Şimdilerde sana mı yoksa bana mı bir şeyler oldu, bilemiyorum. **17 Ağustos, 24 Kasım 1999 depremlerinde** hekim olarak, ekibimle yaptığımız çalışmalarımız sırasında belleğimize çizilen fotoğraflar ve mutsuz anılarımız, yüreğimizde tazeliğini koruyor, gözlerimizdeki buz tutmuş damlalara karşın.

Su-Hava-Toprak-Ateş... Vazgeçilmez yaşamın sürmesi için gerekli vazgeçilmez kutsal dörtlü. Özlenen güzel günleri geleceğe taşıma görevini üstlenmiş eskimeyen, gerçek dostları seviyorum.

DİL, DÜŞÜNCE BAĞLANTISI

TÜRKAY KORKMAZ

Bir dilbilimcinin dediği gibi, “Dünya, bireyin ruhunda bir sözlük gibidir; o onu anadiliyle okur.” (A.Dilaçar) Bu nedenle, bireyin düşünme yeteneğinin gelişimi ile anadili arasında doğrudan bağlantı vardır. Başka bir deyişle, kişi, ancak anadilinin kendisine benimsettiği düşünme düzeni içinde verimli düşünebilir. Çünkü, kişi ancak kökleri bilinç altına varan anadili sözlerinin aydınlığında nesneleri, kavramları açık seçik görebilir; ancak bu ortamda duruluğa erebilir.

Bilinçaltı düşünmemizi gerçekleştirmede bilinçüstüne göre daha etkindir. Bilinçaltında sakladıklarımız, biriktirdiklerimiz yaşamımızda belirleyici olmaktadır. Bu konuda Freud, Nietzsche yol göstermektedir bize.

Düşünme eyleminde bizim anadilimiz Türkçedir. Biz birey olarak da, ulus olarak da Türkçeyle onun kavramlarını belirtme, yargıları bildirme arasındaki bağı çok iyi kavramak ve bunu sözümüzde, yazımızda yaşamak durumundayız. Çünkü açık seçik düşünmek, düşünceyi yaratıcı kılmak; kısaca dil içinde kendini var etmek buna bağlıdır.

BİREYSEL DİL

Dil, anlaşma görevini yerine getirirken söz ya da yazı yoluna başvurur. Atalardan kalan anadil toplumsal bir olgudur. Bununla birlikte anadil kendi düzeneği içinde bireysel dili de taşır. Birey, zihinsel işlemin somutluk kazanmasını anadiliyle gerçekleştirir. İnsan tasarımlarının nesnelleşmesi, kavramların soyutlanarak sözcüklere dönüşmesi bireysel

dille gerçekleşir. Dilbilimci Chomsky, dilin bu yanını yorumlayıcı anlambilim akımıyla adlandırıyor. Bu akıma göre dilin bu özelliğine dilin yaratıcılığı denmektedir.

Dil, düşünce bağlantısı konusunda birey “anlamı” söz ya da yazıya döktüğünde anadilinin düşünce düzenine göre bireysel dilini kullanır. Türk dilbilimcilerinden Berke Vardar, “Kelimenin düşünceyi nasıl çözümleyip nesnel kıldığını, kavramı nasıl belirlediğini, onu hem akıl hem de toplum düzeyine nasıl aktardığını bilimsel araştırmalar göstermiştir.” * diyor.

Çağımızın dilbilim çalışmalarına temel oluşturup ışık tutan dilbilimci Ferdinand de Saussure, Genel Dilbilim adlı yapıtında, “ Düşünce kâğıdın bir yüzü, dil ise arka yüzüdür. Kâğıdı kestiğinizde ikisini de kesersiniz.” demektedir. Evet, dil düşünceden, düşünce de dilden ayrılamaz. Dilde anlam, anlatım bireyin dil gerçeğini bir kez daha kavratıyor.

Ferdinand De Sausure de “Dil kâğıdın bir yüzü düşünce diğer yüzüdür.” diyor.

KAVRAM BİRİM

Kavram birim (sözcük) anlatımın en küçük birimidir. Tek başına anlamlı olan **kavram birim**, anlamı olmayan **görev birim** olmak üzere iki türdür. **Kavram birimler** tümce içindeki kullanımlarıyla gerçek kimliklerini ortaya koyar. Bunun için kavram birimleri incelerken **düşünce birim** olan tümceden yola çıkmamız gerekir.

Örneğin,

. Oğlum için kitapçıdan kitap aldım.

. Bunun gibi, duygu ve düşünceler de bu bölüme girer.

İrinci tümcede “**oğlum, kitap, kitapçı, kalem**” bir nesnenin karşılığı olarak kullanılan anlamlı ses birlikleridir. Yüklemler olan “**al- / aldım**” anlamlı olup kılış bildiriyor. Tek başına anlamı olmayan “**için**” görev birimi “**oğlum – aldım**” kavram birimleri arasında anlam ilgisi kuruyor.

İkinci tümcede “gibi” anlam ilgisi, “ve, de” görev birimleri de birimler arasında bağlantı kuruyor.

Bu örneklerden çıkardığımız **sözcük özelliklerini** şöyle sıralayabiliriz:

. Anlamı ya da görevi olmak,

. Dil, daha doğrusu söz içinde tek başına kullanılabilmesi,

(37)

. Bir ses birleşiminden oluşması,

İsmet Zeki Eyüboğlu'nun dediği gibi: “ **Bizim dil konusundaki başarısızlığımız, kavramlarla dil arasındaki kopmaz bağı göz önünde tutmayışımızdan ileri geliyor. Dili, kavramlardan ayrı bir varlıkmiş gibi düşünüyoruz. Dil bir yanda, kavram bir yanda kalıyor.**”

TÜRKÇEDE METİN, BÖLÜMCE, TÜMCE, SÖZCÜK

Türkçe kısa anlatımı seven matematiksel bir dildir. Konuşurken,yazarken matematik işlemleri yaparız. Örneğin, üç yüz: 3.100 Bir çarpma işlemidir. yüz üç:100+3 Bir toplama işlemidir. Üç yüz altı: (3.100)+6=306 çarpma ve toplama işlemi iç içe yer almıştır.

Sevmiyor değil. (- . - = +) olumlu, Seviyor değil. (+ . - = -) olumsuz anlatım. Türkçede düşünce matematikteki kümelerin işleyişine bağlı olarak gelişir,oluşur.En büyük küme metin-bölümce-tümce-sözcük sıralamasına göre oluşur. Örnek,

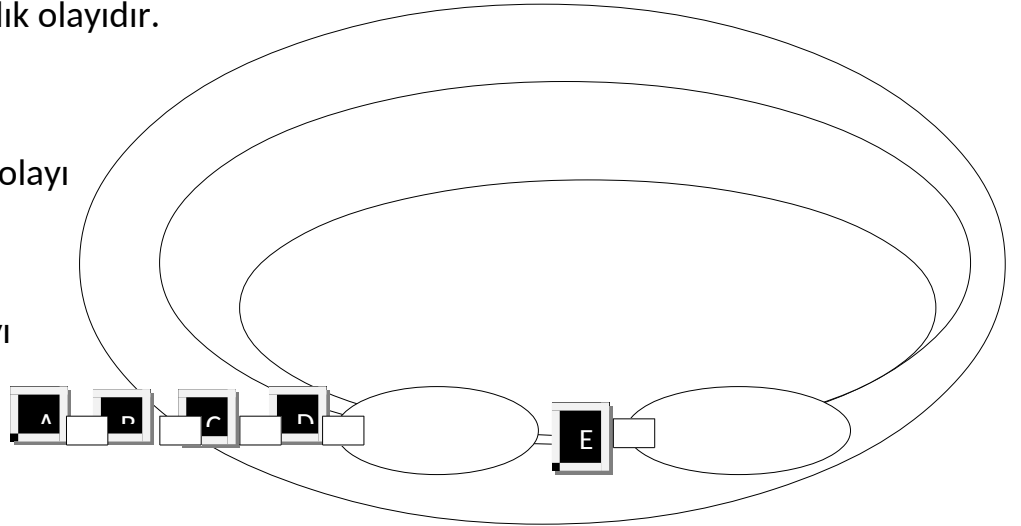
A . Dil bir uygarlık olayıdır.

B . bir uygarlık olayı

C . uygarlık olayı

D . uygarlık

E . olay

Beş küme iç içe yer almış.

TÜRKÇEDE DÖNÜŞÜM

İnsanı öteki yaratıklardan üstün kılan iki önemli yetenekten birinin “düşünme”, diğerininse “konuşma” olduğunu biliyoruz. Düşünme ve konuşmada temel

araç dil içindeki sözcüklerdir. Sözcükler kendi içlerinde uyumlu, tutarlı bir bütün, bir dizge oluşturarak dili yaratırlar. Dil, sözcükle kurulan bir yapıdır. Dilin temel taşları sözcüklerdir.Bu bakımdan sözcük anlamlı ses ve kavram birimi olarak büyük önem taşır.Sözcük dışında dil sesi ya da kavram düşünülemez.

Dil, anlatım sırasında kendini gösterir. Anlatım, tasarlanan bir konuyu anadilin düzeni içinde söz ya da yazıyla anlatmaktır. Dilin birimi sözcük, anlatımın birimi de tümcedir. Sözcükler tümce içinde değerlendirilir.

“Dil, kuruluşu ve yerleşmiş ses düzeniyle toplumsal bir kurumdur. Anlatım, sözcükler içinden yapılan seçim sonucu oluşturulan tümceyle ortaya çıkan bireyselliktir.” (Berke VARDAR, Dilbilim Sorunları, Ankara, 1968, s.6)

Yani anlatım kişiden kişiye değişir. Her anlatım arasında başkalık vardır. Kişinin kültür düzeyi, yaşama biçimi, toplumsal konumu, beğenileri vb. bu başkalığı doğurur.

Aşağıdaki örneklerde konu Sait Faik Abasıyanık’tır. Fakat iki örnek metnin ayrılıkları kurdukları tümcelerde, seçtikleri sözcüklerde kendini gösteriyor.

Örnek

“Gerçekten vatanseverdi. Büyük bir idealci idi. İdealinin temeli sevgiye, bilgiye ve yaman bir görgüye dayanıyordu. Geçekçi bir yazış tarzına ve hikâyelerinin ilk bakışta kuru gibi gözüken dış görünüşe karşılık, yazılarının derinlerinde o hayal ülke, bütün bunlarla birlikte, gur duyular içinde belirmektedir. Çok sevilen Komiser hikâyesindeki sıcak insan sevgisi çeşitli yönleri ile her hikâyesinde (Cahit Külebi, Türk Mavisi)

“ Onun daha 1924 tarihini taşıyan hikâyelerine bir göz atınca, hemen görürüz ki, bunlar o devirdeki Türk hikâyelerinden gerek şekil, gerek muhteva bakımından tamamen farklıdır.

Sade bu kadar değil... Diğer taraftan klasik hikâye tarzını aşmak cesaret ve meharetni bütün Türk hikâyecileri arasında ilk olarak onda görürüz. ”

(Haldun Taner)

Her dilin anlatımda oluşturduğu “sözcük dizgesi” ayrılıklar gösterir. Bu ayrılık, dillerin sözdizimsel yapılarından kaynaklanmaktadır. Her kişi düşüncelerini

tümceler aracılığıyla anadilin sözdizimine uyarak dile getirir.ürkçenin yapısal özelliklerinden temel öğelerin sonda bulunması gerektiği, önemsenen ögenin yükleme yaklaştırıldığı, yüklemın çatısal özelliğinin anlatımı etkileyeceği, anadilimizin bilinmesi gereken sözdizimsel kurallarından bazılarıdır.Bu kurallar, anadilimizin değişmezlik ekseninde yer almaktadır. Dilin değişebilirlik ekseninde ozanların, yazarların, dilbilimcilerin dili işleyip geliştirdiklerini görüyoruz, biliyoruz.

Anadili öğretiminin kişilerde alıcı dilsel etkinlik olan anlama (dinleme, okuma) ile verici dilsel etkinlik olan anlatma (konuşma, yazma) gibi becerileri geliştirmeye dönük etkinlikler bütünü Türkçe öğretimin beceri ve alışkanlıklar edinme eylemi olduğunu gösteriyor; duygu, düşünce ve tasarımları “anlatabilmek” de önemlidir.

Bu da :

. Konuşma

. Yazma

ile sağlanır.

KONUŞMA

Konuşma, bir konuyu zihinden tasarladıktan sonra karşımızdakine sözle iletmektir. Konuşma, anlatım ve anlaşma aracıdır. Kaçınılmaz olan demokratik bir toplum yaratmada konuşma temel hak ve görevdir. Eğitilmiş bir sesle tümce ve sözcük vurgularını doğru yapan, duygu ve düşünce yönlerini sesiyle ayıran, konuşma içeriğini vurgu ve duraklarla aydınlatan, bedensel devinimi, el ve yüz eylemlerini konuşmaya katarak sözün anlamını güçlendiren bireyler yetiştirmek Türkçe öğretimin sorumluluğundadır.

YAZMA

Yazma, duyduklarımızı, düşündüklerimizi, tasarladıklarımızı, yaşadıklarımızı yazı ile anlatmaktır. Konuşma gibi, başkalarıyla iletişim kurmanın, kendimizi anlatmanın yoludur.

Duygu ve düşüncelerin düzgün, etkili biçimde yazıyla anlatılması anadilde yazma becerisi elde etmekle sağlanabilir. Bu beceri, önce düzenli düşünme alışkanlığı kazandırır. Anlatımı tam ve açık olmayan birey açık seçik düşünemiyor demektir. Yazma becerisi, sözcüklerin tümcelere, tümcelerin paragraflara, paragrafların metinlere dönüştürülmesi ile gerçekleşir.

Yazılı anlatım :

Sözcük, tümce, paragraf düzeyinde uygulama alanına konur. Bu nedenle, anadili öğretimi tek boyutlu bir bilgi ve beceri alanı olmayıp, çok yönlü girişik etkinlikler içerir. Dinleme, okuma, konuşma, yazma becerilerinin tümü bir denge içinde geliştirilmelidir. Çünkü, bu dört etkinlik alanının ilişkileri anadili öğretiminin amaçlarını kapsar.

“Anadilin iletişim etkinlikleri arasındaki ilişkiler her etkinliğin birbirini var kılma amacına yöneliktir. Bu dört becerinin bütünsellik içinde gelişmesi başkalarıyla doğru, açık ve etkili bir iletişim kurmamızı sağlar. “

(Türkçe Öğretiminde Tam Öğrenme, Dr. Sedat SEVER, Ankara Üniversitesi, YA-PA Yayınları, Haziran 1995, 1. Baskı, s. 15-2

SES DEĞİŞİMİ, DÜŞÜMÜ

Ne için(niçin), ne asıl(nasıl), çörek otu(çöreotu), Cumaertesi (cumartesi), af et(affet), kayıt et(kaydet), kayıt ol (kaydol) “*kaynata (kayın ata), pazartesi(pazar ertesi)*” sözcüklerinin birincisinde ilk sözcükte (kayın/ kay-n), ikinci örnekteyse ikinci sözcükte (pazar-ertesi /-tesi) ses düşmesi olmuştur.

Yukarıdaki örneklerde ses değişimi sonucu oluşan adlar bulunmaktadır.

sabret, kaybol-, hapsol, hükmet-, seyret-, azlet-, devret-; okuyuver-, bakakal-, öleyaz-, anlatabil-; göresi gel-, başarılı kıl, göreceğim geldi, diyeceği tuttu, koşar adım, çıkılmaz yol; kulaç at-, ekmeğini kazan-, gözden düş- vb.”

Türkçede bileşik eylemler ad soylu bir sözcükle, “etmek, olmak, eylemek, kılmak” yardımcı eylemlerinden oluşan öğelerdir. Bileşik eylemlerden bitişik yazılanlar yardımcı eylemle birleştiğinde ya bir ses ekleniyor ya da bir ses düşüyor.

EKEYLEMİN DÜŞÜMÜ, DÖNÜŞÜMÜ

Ekeylemin (imek) çekimlenmiş biçimleri olan “ i-di, i-miş, -i-se, i-ken”kendinden önce gelen sözcüklerle bitişik yazılırken, “güzel-di, güzel-miş, güzel-se, güzel-ken, orada-y-mış, orada-y-sa, orada-y-ken” biçimine girer, “-i” düşer ya da “y” koruyucu ünsüzüne dönüşür. Eğer ayrı yazılırsa,“ güzel-i-di, güzel-i-miş, güzel-i-se, güzel-i-ken, orada-i-miş, orada-i-se, orada-i-ken” biçiminde yazılır “i-“ düşmez. Örneklerde sonu ünsüzle biten sözcüklere imek ulandığında “i” nin düştüğünü, ünlüyle biten sözcüklere ulandığıdaysa, ek eylem “i”, “ y ” harfine dönüşür. Buradaki “ y ” koruyucu ünsüzdür, kaynaştırma harfi “ y ” olarak adlandırmamak gerekir.

ÜNLÜLERDE, ÜNSÜZLERDE DÜŞÜM

Bazı ünsüzlerle biten sözcüklere yine bazı ekler geldiğinde sözcükteki ünlülerde düşme olur. Son hecelerinde “v, y, r” bulunan iki heceli eylemler “-im, -nti, -ik, -il” yapım eklerini aldıklarında sözcüğün ikinci hecesindeki dar ünlü düşer. Örneğin, savur-(**savru**-), kavur-(**kavru**-), kıvrır-(**kıvrıl**-), devir(**devri**m) (devrilen, devrim, devrik), kayır-(**kayırıl**-) vb. küçük-cik : küçük-cik, büyük-cek :büyük-cek

AŞINMA (ÜNLÜ, ÜNSÜZ)

Ali Ağa: Alağa / Mustafa Efendi: Mustafendi /

Veli Efendi: Velefendi / Fatma Hanım: Fatmanım

Emine Hanım: Eminanım / yukarıda: yukarda / orada: orda/

burada: burda / şurada:şurda / içeride: içerde / yaylak: yayla

kışlak: kışla / pekiyi: peki / ne için: niçin / sütü aş: sütlaç

ey oğul: ayol / ne asıl: nasıl / pazar ertesi: pazartesi

cuma ertesi: cumartesi / Kadı köyü: Kadıköy

Top kapısı: Topkapı / Tekir dağı:Tekirdağ...vb.

Yukarıdaki örnek sözcükleri incelediğimizde sözcüklerin hangi seslerinin niçin aşındığını şöyle açıklayabiliriz:

1.Kimi sözcüklerde iki ünlünün karşılaşması sonucu seslerden birinin düştüğünü görüyoruz.

2.Sözcüğün aslında var olan sesler kullanım sürecinde kullanılmaz olmuş.

Sözcük içinde ya da birden çok sözcüğün türlü nedenlerle seslerinden birini yitirmesi dilde kolay söyleyişi sağlamaktadır. Bu ses düşmesi ya da aşınması hem ünlüler hem de ünsüzler için söz konusudur.

Örnek:

sıcak-cık : sıca-cık / yumuşak-cık : yumuşacık alçak-cık: alçacık / çabuk-cak : çabucak vb

“AYRILIK ÇEŞMESİ SOKAĞI” (*)

Hasan Akarsu

Yazar Selçuk Altun 1950 Şavşat doğumlu olup 1973'te Boğaziçi Üniversitesi İşletme Bölümü'nü bitirir. Özel sektörde otuz yıl yöneticilik yapar, bibliyofil ve koleksiyoncudur. Birçok romanı yanında “Kitap İçin” adlı üç deneme yapıtı da vardır. Yeni romanı “Ayrılık Çeşmesi Sokağı” da ilginç kurgusuyla ilgi çeker.

Roman, anlatıcı Artvin'in yaşamöyküsüyle başlar. Artvin, iki günlük bebekken Üsküdar-Doğancılar Karakolu önüne bırakılır. Komiser yardımcısı Artvinli olduğu için ona Artvin bebek adını verir. Artvin bir yetimhaneye verilir. On aylık olduğunda Üsküdar Kız Lisesi Edebiyat Öğretmeni Gülriz Taner onu evlatlık alıp büyütür. Gülriz'in kardeşi Cenk de eşinden boşanınca Gülriz'in yanında kalır. Artvin onların yanında büyür. Kadıköy Anadolu Lisesi'nde okur. Saksafonu, caz müziğini sever ve saksafon dersleri alır. İlerde konser verecek duruma gelir ve ünlenir. Boğaziçi Üniversitesi İngiliz Dili ve Edebiyatı Bölümü'nü bitirir. Ukrayna-Lvivli bale sanatçısı Leysa'yla konser verir, ona tutulur. Leysa'yı seven esrar tüccarı Beşir Kibaroglu onların ilişkisini kıskanıp bir gece kaçırarak Artvin'in iki parmağını kestirir, Leysa'nın da kolunu kırdırır bale yapmasını engeller. Leysa kaybolur ortadan. Artvin, zor anlar yaşar, psikoloğa gider, tedavi görür vb.

Kırk yıl Cenevre'de yaşayan Felsefe Profesörü Ziya Mahmut Adlan, ölmek için İstanbul'a döner. Kanseri olduğu, bir yıl ömrü kaldığı söylenince görülecek hesabı için gelir. Osmanlı Hanedanındandır. Babasının konağına yerleşir. Artvin'i de kendine bakıcı olarak tutar. Üsküdar'da konağın yakınlarındaki Ayrılık Çeşmesi buluşma yeridir. Ziya, karizmatik bir tip olup Enis Batur'la sınıf arkadaşıdır. Doğum günü, uzak dedesi 2. Mahmut'la aynıdır. Romanda kendisini anlatırken “adli” anlamından hareketle “Adlan” soyadını aldığını belirtir. Konak

(43)

anılarından da söz eder. Konağın ve çevrenin tarihsel dokusunu anlatır. Felsefe okuyup Cenevre’de çalıştığı, zengin öğrencilerin kariyer peşinde olduğu vb. açıkladıkları arasındadır. Doktora, doçentlik derken Prof. Caron’un asistanlığına yükselir. Başından ilginç olaylar geçer.

Romanın İlginç Yönü

Ziya Adlan, İstanbul’a bir gelişinde, konakta babasının da onunla yattığını bildiği hizmetçi Naile’yle yatar. Romanın asıl ilginç yönü buradadır. Naile ondan hamile kalır, ilgi bekler, göremez. Bebeğini doğurup Doğancılar Karakolu önüne bırakır ve kendini de bir halk otobüsünün önüne atıp ölür. Kısaca, romanın sonunda ölmeden önce yazıp avukatı Saim’e bıraktığı mektupta bu olayı açıklarken Artvin’in kendi oğlu olduğunu söyler. Artvin’in iki parmağını kesen Beşir’in parmaklarını kestirip oğlunun öcünü alır. Artvin de Beşir’in Taşlıtarla’daki adamlarının peşine düşer. Pozantılı Lokman’ı öldürür. Onun eşi Esmâ ile evlenip kızı Nihal’le birlikte yanına alıp onarılan eski konağa yerleşir ve üniversitede ders vererek yaşamını sürdürür. Artvin-Şavşat-Çavdarlı Köyü’ne giderek amcası, manevi babası bildiği Şehit Cumhuriyet Savcısı Niyaz’ın mezarını ziyaret eder.

Yazar Selçuk Altun, önceki romanlarında olduğu gibi “Ayrılık Çeşmesi Sokağı” romanında da olayların geçtiği yerlerin tarihsel dokusunu ayrıntılı olarak anlatır. Bibliyofil olduğu için gittiği kütüphanelerdeki önemli kitapları, tanıştığı yazarları tanıtır. Ailelerin soyağaçlarına yer verir. İlginç olaylar örgüsüyle romanın merakla okunmasını sağlar.

(*) Ayrılık Çeşmesi Sokağı-Selçuk Altun, Roman, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 1. Basım, Nisan 2020, 142 s.

Ö Y K Ü L E R

12.ci sayıdan başlayarak dergimizde bir ilk yaşanacak. Dergimizde, öykü yazarımız Turgut Acar'ın bugüne dek yayınlanmış 12 kitabına adını veren öykülerine yer vereceğiz. Bu sayımızda yer alan Kar Üstünde Kızıl Laleler Turgut Acar'ın ilk kitabına adını veren öyküsü. Turgut Acar'ın 1940 lı yıllarda yazdığı bu öykü, 1990 başlarında Yazar ve Eleştirmen Rahmetli Asım Bezirci'nin Turgut Acar'a söylemeden seçerek düzenlediği ve Yön Yayınları'nca 1992 yılında basılmasını sağladığı ilk kitabında yer almakla kalmamış kitaba adını da vermiştir... Turgut Acar'ın yayınlanmış 12 kitabına adını veren öyküler dışında Turgut Acar'ın 1953 yılında Varlık Dergisinde yayınlanan Odacılar adlı öyküsüne de yer vereceğiz. Bu ilk adımla, dergimizde değişik yazarlarımızdan yapacağımız bu tür alıntıları sürdürerek bir antoloji oluşturabilmek dileğiyle...

Turgut Acar'ın 13.ncü sayımızda yer alacak öyküsü, Acar'ın yayınlanan ikinci kitabına adını veren: "KİMSE BİLMEZ BU ANIYI." 14.SAYIMIZDA YER ALAN ÖYKÜSÜ 3. KİTABINA ADINI VEREN: "YALNIZLIĞIN ÇAN SESLERİ..."15.ci sayımızda yer alacak öyküsü 4.kitabına adını veren: "GÜLBEYAZ", 16.Sayımızda yer alacak öyküsü 5. Kitabına adını veren : "ZAMAN SIZIYOR AYNAYA". 17.Sayımızda yer alacak öyküsü,6.kitabına adını veren: "ŞAZ". 18.sayımızda yer alan öyküsü,7.kitabına adını veren "Sigaraya Koşulan Beyaz Atlar".

.....

SİGARAYA KOŞULAN BEYAZ ATLAR

SİGARAYA KOŞULAN BEYAZ ATLAR

(Bu öykü, Salı sabaha karşı görülmüş
bir düşün yorumudur.)

Sigaranın ölümcül düşünüyü gördüğü gece, bırakmaya ant içtiği gece, dört tane beyaz, parlak tüylü, sağrıları geniş at çekiyordu, o sigara şeklindeki yüksek mermer sütunu. Helenistik çağın o simgesel, görkemli sütunu. Vay beee!

Bu çok sonra. Önceleri bir elin parmakları kadar önceki günlerde yani yıl gibi uzayan önceki günlerde, tek bir at koşulmuştu bu sigara sütuna. At, kendi ağırlığının belki on katı olan bu sütunu karış karış çekebilmek için, devirmeden çekebilmek için, çoğu kez dizleri üzerine yüklendiği de oluyordu. Gün batımına değin bu böyleydi.

Güç işti doğrusu. Sigara günlüğündeki not böyleydi.

Gün batımı, gün kavuşması kolay olmuyordu hiç. Bildiğimiz zaman o zaman değildi. Adam kararlıydı. Kararlı, çünkü kendini de zincirle iki elinden sigara sütununa bağlamıştı. Başkası değil, kendi kendini bağlamıştı. Atın çektiği yöne, günün indiği yere doğru gidiyordu adam da. Atla beraber inliyor, terliyordu. Gücünü artırıp acıyı yeğniltmek için uzak bir anıyı düşünüp rahatlıyordu. İnlemesi duruyor, terlemiyordu.

Zor da olsa her şeyin yoluna girmişliğini düşünüp sürdürürken, bunların gerçek olmadığını, beyaz bir gölge, esinti halinde yaydı ortalığa. Buna şaşıp kaldı adam. Coşkusu söndü. Oysa ki, başlangıçta umutluydu. Bir daha o düzeye erişmek, olanaksız gibi göründü. Ama hiç olmaz da değildi. Düşündü. Kendine döndü. Bu bir kaşmerlik olamazdı. Temelden gerçektir. İlk bakışta çılgınlık gibi görünse de...

Ağzı sarı tütün zehiriyle dolmuştu. Sigara sütunu düşünüyordu. İnlemesi bundandı. Başka, bir de ne vardı. Evirip çevirmeden yekten söylenirse şu vardı, adam kısa boyluydu, kamburdu. Korkusu sigara sütununun üzerine yıkılmasındandı. Bu korku onda ter olup sırtından aşağı inerek vücudunu sarıyordu. Korkunun bir yönü çekeceği acıydı. Öteki yönü, komik ama gerçektir, sigara sütun onu bastırıp düzleyecek, düzlenince de boyu ağabeyisi gibi bir yetmiş olacaktı. Şimdi bir otuzdu...

Kendisini upuzun, ipince düşündü, irkildi. Kısılgın acısını, ince, uzunlukta da yaşamak istemiyordu. Ne güzel alışmışken, alışmıştı.

Bunların hiçe sayıldığı bir korkusu daha vardı. O da şuydu, at ağır ağır, karış karış, gerekirse, dizleri üzerine çökerek, çekerken, adam, büyümüş gözlerle, yakının da devrilmiş sigara sütunlar görüyordu. Çırpınan atlar, inleyen insanların üstünde, boydan boya yatan...

Günün sönüp karanlığın inmesini istiyordu. Karanlıkta dinlenmek vardı. Dinlenip kendine hükmetmek vardı.

Karanlık ertesi, gün ışımasıyla bir atın daha yardıma gelmesi vardı. Tımarlı beyaz atlar koşuma hazırды.

Koşul buydu. İkinci at koşulduğunda adam uyumamıştı daha. Sütun sigarayı düşünüyordu durmadan.

İkinci beyaz at huysuzdu. Yorgun düşmüş olan ilk günkü ata çalım satıyordu. Zaman zaman zalim beyaz atlar sigaraya dönüşüp çevresinde dolaşıyorlardı. Kılıç gibi kişnemeleri de ayrı...

Adam sigarasız geçen bir gündüz bir gecenin öldürücü uzunluğunu düşünüyor, atların huysuzluğuna sıkılıyordu. Umarsız, boynu bükük, pişman gibi olmasa da kendine acıyordu.

Bu kesin. Sonra bu sütunlu yolculuk onun için ilk değildi. Bir kaç kez denemişliği vardı. Olmamıştı.

Sütunlu yolculuk sona ermeden yıkılmıştı hep. O da ezilmekten kurtulup kaçmıştı. Ama bu kez kararlıydı. Ellerinden zincirle bağlanması bundandı. Kaçamayacaktı, kaçmayacaktı.

Baştan sona bunları düşünmesi onu güçlendiriyor, kendine uzaktan bakmasını sağlıyordu.

Büyüktü, güçlüydü, sigara tutsaklığı canına yetmişti. Bırakacaktı. İçi daha başka şeylerle doluydu. Artık bilemiyorum. Bilemiyordu.

Son sigara içişi akşam yemeğini beklerkendi. Masanın hazırlanma süresini, pencereden karşı evlerin damlarına bakınarak geçiriyordu.

Parmakları arasında yeni yanmış sigara... Ciğerine son çektiği nefes... Bacalardan çıkan kömür dumanları... Bacaların kara ağzı...

Kurtulup uçuşarak gelen, camlardan içeri sızan, sızıp ağzını burnunu, saçlarını saran duman bulutları...

Dumanlı hava...

Sonra bacalar... Bacalar, ki dumanla birliktir hep.

Duman ardından koşup, odaya doluşmalar... Kızılca kıyamet... Göz gözü görmez artık.

İşte o anda, o anda "Bir çift beyaz at daha koşulsun" diye inledi. Koşuldu.

Atlar çoğaldıkça sigara sütununun ağırlığı duyumsanmıyor, yürüyüş hızlanıyordu. Bu yürüyüşte üzüntü yoldan öteye taşıyor, dağa taş sıvaşıyordu. Aldıran kim!

Her koşumun gizi bir başka türlü. Bunu sadece atlar, bir de koşumlar biliyordu. Atlarca çekilen sigara sütun değil umarsızlıktı. Olana bakın ki, damdaki bacalar, duman arkasından gelip odaya yerleşip rahat bir nefes alınca verdikleri kara bir dumandı yine.

Bacalar arasında bir baca da o olmuştu. Odada, kara ağzından duman çıkan...

Atlar çoğalınca hız artıyor demiştim ya, hız arttıkça yorgun adamın ayakları dolanıp devrilmiş, bir süre sürüklenmiş, duman içinde duman olmuştu da demeliydim. Demeliydim, çünkü öyle olmuştu. Artık,

"Ben duman salan bir bacayım" diye inliyordu.

İçinde insan olmayan, bir evin tüten bacası. Kambur da bir bacadır artık, sigara bağımlısı bir baca.

Akla zarar...

Neyse ki, sütun değil o devrilmişti. Sonra düzeldi. Ayakları üstüne bastı. Bu bir tansıktı doğrusu. Nereden geldiği belli olmayan, artan ağırlar, artan sızılar duyumsadı. Gözünde belirip yiten başka sütunlar, başka beyaz atlar, irili ufaklı başka insanlar... Onlara kavuşabilmek için daha çok hız...

Kavuşup soracaktı "Kaçınıcı gündesiniz?" diye. Kavuşamaya-
cağını anlayınca birkaç kez de bağırdı, ama, umutsuzca, boşlukta
eriyen sesini kendi de duyamadı.

ÇÜRÜK ELMALAR

HİKMET KURTER

Masaya serdiğim hukuk kitapları, kâğıtların arasında sürüp giden davalarımdan kim bilir kaçıncısına oflaya puflaya cevap yetiştirmeye çalışıyorum. Öyle çok davam var ki, artık sayısını anımsayamıyorum. Sıkıntıdan, bunaltıdan somurttuğumu gören arkadaşlardan biri,

-Kendini bu kadar paralama! diyor. Benim avukatıma vekâletini ver, rahatına bak!

-Ne rahatı ya! diyorum. İnsan kapatıldığı, kısıtıldığı, sıkıştırıldığı bu ortamda nasıl rahat olabilir ki?

Arkama yaslanıyor, demir parmaklıklar ardından dışarıdaki günlük, güneşlik havayı seyrediyorum. Sokaktan bir çocuk geçiyor. Pencereye bir güvercin konuyor. Güvercini yemlemek için yerimden kalkıyor, öğle yemeğinden arta kalan ekmek parçalarını pencerenin dışına bırakıyorum. Yemek dedim de... Yemekler berbat mı berbat, iğrenç mi iğrenç. Dışarıdan yemek getirtmeye de izin verilmiyor. İllaki karavanadan yenilecek! Kokmuş, son tüketim tarihi geçmiş etleri, tavukları yiyelim diye önümüze sürüyorlar. Şikâyet

(50)

etmeye kalksan, kimi kime şikâyet edeceksin? Şikâyetleri ciddiye alacak bir anlayış yok.

Bir grup arkadaş kümелendikleri yerde gene o bitip tükenmez hukuk tartışmalarına başlıyorlar. Hepsi de zehir gibi birer hukukçu olup çıktılar burada. “Bilmem ne yasanın, bilmem ne maddesinin, bilmem ne bendi gereğince... Bence dava, yasanın o maddesi yerine şu maddesine göre açılırsa daha iyi olur... Verilen karar, Anayasa’ya da, İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi’ne de aykırı... “ gibisinden cümlelerle konuşup duruyorlar.

Sulukları tükenene kadar, “Dava, dilekçe, mahkeme, duruşma, avukat, temyiz” türünden sözcükleri pek çok kez yineledikten sonra hep birlikte ayağa kalkıp bir aşağı bir yukarı volta atmaya başlıyorlar.

Ben de bu sırada hukuk tartışmalarına katılmayan başka bir arkadaşla masamda satranç oynamaya girişiyorum. Ama arkadaşımın aklı başka bir yerde, dalgın mı dalgın, dikkati dağınık, sürdüğü taşların ayırdında değil.

-Bak, diyorum, beş hamle sonra mat olacaksın.

-Bunu nasıl görebiliyorsun? diyor.

-Eee, biz bu sakalı değirmende ağartmadık.

-Ah, buradan bir kurtulabilsem!

-Merak etme, o günlerde gelecek, az kaldı.

-Daha üç yıl var.

-Üç yıl dediğin nedir ki? Göz açıp kapayıncaya kadar geçiverir.

(51)

Burada zaman bir türlü geçmek bilmiyor. Keşke bir şeyler yapabilseydik!

-İşte satranç oynuyoruz, ya! Kitabımızı, dergimizi, gazetemizi okuyoruz.

Arkadaşım yanıt vermiyor, susuyor, derin düşüncelere dalıyor, boş gözlerle çevresine, tavana bakıyor.

-Ne o? diyorum. Karadeniz’de gemilerin mi battı? Binin yarısı beş yüz. Aldırma.

Gözlerini iri iri açarak,

-Nasıl aldırmam? diyor. Bizi buraya haksız yere tıktılar.

Gene susuyor. Otuz, kırk saniye süren bir sessizlikten sonra kırık bir sesle,

-Benim suçum ne, bir bilebilsem, diye sızlanıyor.

-Yeni müdüre sor istersen.

-Yeni müdüre mi sorayım?.. Burnundan kıl aldırmayan şu kibirli adamı bırak canım.

Doğru söze ne denir? Orta yaşlı, hantal gövdeli, göbekli, asık suratlı, aksi bir adam olan yeni müdürümüz odasından hiç dışarı çıkmıyor, kimseyi de yanına yaklaştırmıyordu. Eskisiyse genç, atletik, enerjik, cıva gibi, güler yüzlü biriydi. Rahatlıkla yanına gider, çayını, kahvesini içer, sohbet edebilirdik. Gerçi dışarıdan gelen telefonları kısıtladığı, ziyaretçi yasağı koyduğu için ondan şikâyetçiydik, ama beterin beteri varmış. Yeni müdür çok daha despot çıktı. Gelen gideni aratırmış.

Arkadaşım sayıklar gibi,

(52)

-Benim suçum ne, bir bilebilsem? diye az önceki sözlerini bir kere daha yineliyor. Bir yolsuzluk, haksızlık, kötülük mü yaptım? Rüşvet mi aldım, yüz kızartıcı bir suç mu işledim?.. Görevden el çektirilip hakkımda bir soruşturma açılsaydı, anlardım. Ama kazın ayağı öyle değil. Birtakım kamu görevlilerini konserve gibi bir yere tıkıştırmışlar. Adına da altyapı planlama koordinasyon daire başkanlığı demişler. Ne planın ne de pilavın yapıldığı bir yer burası. Devlet memurlarının sanki zincire vurulmuş gibi hiçbir iş yaptırılmadan tutulduğu bir toplama kampı. Sabahleyin kapıdan giriyor, doğru odamıza yöneliyor, masamıza oturuyor, önümüze bir gazete çekip okumaya başlıyoruz. Bütün işimiz gücümüz bu. Bir de öğle tatilinde on dakika havalandırmaya çıkarılıyoruz. Demir parmaklıklarla donatılmış kapı ve pencereleri, içeriye kuş uçurtmayan güvenlik görevlileriyle tam bir hapishane. Bazen keşke okumasaydım da babam, kardeşlerim gibi öküz, davar gütseydim, başıma bu işler gelmezdi diye düşünüyorum. En çok ağırıma giden ne biliyor musun? Bize çürük elma demeleri. Biz çürük elmayız, öyle mi? Devletin memurları çürük elma, ha?.. Neymiş efendim, içlerindeki çürük elmaları ayıklayıp temizliyorlarmış... Külahıma anlatsınlar, amaçları başka, çok daha başka. Bunu sen de biliyorsun... Hah, işte saat beş oluyor neredeyse! Bugünkü tutsaklığımız birazdan sona erecek. Yarın aynı işkence kaldığı yerden yeniden tekrarlanacak. Karda kışta, yağmurda, çamurda sabahın sekizinde İstanbul'un bir ucundan buraya gelebilirsen gel bakalım. Geç kalırsan, disiplin cezası da kapıda zaten.

(53)

Gelip gitmek zor geliyorsa basacaksın istifanı, çekileceksin devlet memurluğundan ya da seçime kadar üç yıl daha dayanacaksın. Üç yıl daha

katlanabilirsen, katlanacaksın... Üç yıl sonra seçim sonuçlarının ne olacağı da belli olmaz, ya! Bizleri çürük elmalar diye görevlerimizden alarak bir yerde toplamaları, ileride olacakların bir habercisi belki de. Gelecekte bizi daha da kötü günler bekliyor olabilir mi? Hıı, ne dersin?

Masamdaki kitapları, kâğıtları, satranç takımını toplarken,

-Akıp giden zaman içinde olacakları önceden kestirebilmek güç, diyorum. Ancak bulunduğumuz bu yer bir laboratuvar. Gelecekte yapılması planlanan olupbittilerin sınıandığı, denendiği, hayata geçirildiği bir laboratuvar... Neyse, bu konuyu burada kapatalım. Ne olur ne olmaz, bir duyan olur, başımız iyice derde girer. Doğrusu bu konuşmanın arkasını hapishanede sürdürmek istemem...

YENİDEN TÜRK DİLİ DERGİSİ

Yazınımız, ekinimiz, uygarlığımız, dilimiz, için bakıma özene görevli dergi

Yeniden Türk Dili Dergisi: Dil ve yazın; şiir, öykü,
deneme, eleştiri, günlük, düşün, ekin dergisi

Kurucu İyesi, Sorumlu Müdür ve Genel Yayın Yönetmeni: Sencer Karacalıoğlu

E R İ Ş İ M Sencer Karacalıoğlu: 0 505 985 40 55

Sencerkaracalioglu2002@gmail.com

Danışma ve Yazı Kurulu:

Prof. Dr. Ömer Demircan, Okan Baba, Prof. Dr. Süreyya Ülker

Teknik Danışman : Boğaçhan Orhan Boran

Bu dergi, yabancı sözcüklerin yerine olabildiğince Türkçelerini koymayı görev bilir.

Başka bir yerde yayınlanmış yazılar dergimizde yayınlanmaz. Alınan yazı kesinlikle geri verilmez. Dergide yayınlanan yazıların her türlü sorumluluğu yazarlarındandır.

Yeniden Türk Dili Dergisi,yayınlanan yazılara telif ücreti ödemez.

DERGİMİZ ÜCRETSİZDİR
